

Udkast til Christianias Grønne Plan 2023-2032

Christianias Grønne Plan 2023-32
Udarbejdet af Christianias Gartnergruppe i samarbejde med Christianias Frie Natur og
Peder Agger, bestyrelsesmedlem af Fonden Fristaden Christiania
Christiania, København, Danmark
Ultimo December 2023
Første Udgave

Forord	4
Indledning	5
Mål og principper for naturforvaltningen	5
Principper for god natur	6
Principper for gode naturoplevelser	6
Baggrund	7
Christianias gartnergruppe og den økologiske naturpleje	8
Selvforvaltning	9
Christianias Frie Natur	11
Naturgrundlag	11
Naturtyper	12
Skov	12
Urørt skov	15
Lysåben Natur	16
Bynatur	16
Vand	17
Christianias Træpolitik	18
Trusler mod Christianias natur	19
Invasive arter	19
Menneskeskabt forstyrrelse	21
Klimaændringer	23
Byggeri og natur	23
Christianias områder	25
Norddyssen	26
Midtdyssen	27
Syddyssen	28
Den Blå Karamel	28
Bjørnekloen	30
Nordområdet	32
Mælkebøtten	33
Fabriksområdet	35
Løvehuset	37
Mælkevejen	38
Psyak	38
Sydområdet	39
Fredens Ark	40
Kaninøen - Fuglenes paradis	41
Refleksioner	41
Bilag 1: Kort Norddyssen	48
Bilag 2: Kort over Midtdyssen	49
Bilag 3: Kort Syddyssen	50
Bilag 4: Kort Den Blå Karamel og Bjørnekloen	51
Bilag 5: Kort Nordområdet og Mælkebøtten	52
Bilag 6: Kort Fabriksområdet og Løvehuset	53
Bilag 7: Kort Mælkevejen og Psyak	54
Bilag 8: Kort Sydområdet, Fredens Ark og Kaninøen	55
Bilag 9, Christianias Frie Natur Kort	56
Litteraturliste	57

Forord

Denne Grønne Plan er forfattet af Jeppe Blumensaat Rasmussen og Louise Gehl fra Christianias Gartnergruppe i samarbejde med Christianias Frie Natur, Jørgen og Line, bestyrelsesmedlem i Fonden Fristaden Christiania Peder Agger og Christianias 15 selvforvaltningsområder.

Indledning

Den Grønne Plan beskriver naturen på alle Christianias områder og er tænkt som et værktøj til at beskytte og udvikle naturen, til gavn for både mennesker, dyr og planter. Planen indeholder en analyse af de nuværende forhold på Christiania, en beskrivelse af hvilke mål Christiania ønsker for de grønne områder, og en redegørelse for hvordan disse mål skal opnås. Dette gælder både Christiania generelt og hver af de respektive områder. Afslutningsvis vil vi komme med en opsamling af refleksioner over, hvordan de sidste 10 år på Christiania er forløbet.

Planen beskæftiger sig med alle arealer på Christiania; både områder med en høj koncentration af bebyggelse, og de områder, hvor naturen fylder mest. Kanin Øen er ligesom i den forrige plejeplan inkluderet, da vi betragter det som en del af Christianias område. Fugle respekterer ikke matrikelgrænser, og en stor del af Kanin Øens fugleliv er forbundet til Christiania.

Den Grønne Plan tager ikke stilling til den fremtidige overdragelse af krudthusene Carls Bastion og Frederiks Bastion respektivt i Den Blå Karamel og Bjørnekloen, da det er uklart hvornår og hvordan en sådan overdragelse finder sted. Ligeledes forholder planen sig kun kortvarigt til Refshalevej i forhold til parkeringsforhold og færdselsforhold på Christiania siden af vejen. Der er dog flere referencer til stormflodssikring og vandstandsstigning og Refshalevej i planen i forhold til Stormflodsgruppen.

En af de essentielle udviklinger for planen er, at vi har tilføjet et niende princip for god natur: Natur-retur princippet. Det vil blive beskrevet i det forekommende afsnit.

Mål og principper for naturforvaltningen

Naturen ligger ikke i Christiania, Christiania ligger i Naturen.

Det overordnede mål for Christianias Natur **er at bevare og udvikle naturen i respekt for fæstningsanlægget, til glæde for christianitter, naboer og besøgende.**

Christiania skal ligge i naturen. Det betyder, at den biologiske mangfoldighed skal fremmes overalt og biodiversitet har den højeste prioritet. Naturen skal ikke kun være henvist til enkelte indhegnede enklaver. Der skal være offentlig adgang til alle fællesarealer, bortset fra særligt udsatte steder, hvor hensynet til natur, kultur eller mennesker kræver det.

Christianias Gartnergruppe arbejder ud fra de nedenstående ni principper for god natur, og dernæst de otte principper for god naturoplevelse:

Principper for god natur

- 1. Minimeringsprincippet:** Tilbageholdenhed ved indgreb i naturen. Ofte har den det bedst ved at blive plejet så nænsomt muligt. På Christiania samarbejder vi med naturen.

- 2. Kompensationsprincippet:** Ved enhver fremtidig inddragelse af nyt areal skal naturen kompenseres. Hvis naturforholdene forringes et sted, skal det gengældes med kvalitetsforbedring andetsteds.
- 3. Genopretningsprincippet:** Menneskeskabte skader på naturen skal så vidt muligt søges udbedret, på samme måde for 'naturarven', som hvis der var tale om kulturarven.
- 4. Subsidiaritetsprincippet:** Det enkelte område på Christiania skal i respekt for de beskrevne principper aktivt deltage i pleje planlægning. Selvforvaltning og aktivt nærdemokrati er afgørende for at sikre forståelse og respekt for den omkringliggende natur.
- 5. Omhyggelig beslutningsproces:** Alternativet til et negativt indgreb mod naturen skal være velbelyst inden afgørelsen træffes, f.eks. flytte en vej frem for at fælde et vejtræ eller at lave punktfundament frem for fuldstøbt.
- 6. Habitatsprincippet:** Nye muligheder for naturtrivsel og arters mangfoldighed indtænkes ved enhver projektering af bygninger og arealdispositioner på Christiania.
- 7. Autenticitetsprincippet:** Eksisterende naturforhold bliver favoriseret frem for at projektere nyt. Gartnergruppen plejer og udvikler eksisterende bevoksninger og vælger hjemmehørende træer og buske ved nyplantning.
- 8. Variationsprincippet:** Etablerer variation på hele Christiania og ved udformningen af det enkelte areal med både et stærkt kultiveret og et 'vildt hjørne', eller ved at variere pleje intensiteten.
- 9. Natur-Retur princippet:** Gartnergruppen benytter naturmaterialer fra den umiddelbare nærhed. Hvad naturen giver os bliver returneret til de omkringliggende omgivelser i en ny form. Det handler om at bevare fødekæden lokalt, bevare komposten lokalt, græs til kompostering lokalt, bevare grene lokalt til kvashegn, flis, habitat eller lignende. Gartnergruppen benytter materialer fra fældning så lokalt som muligt, til trapper, vanger, pæle og bænke.

Principper for gode naturoplevelser

De senere års forskning har gjort os klogere på, hvad det er for karaktertræk ved vores omgivelser, der gør dem attraktive. Den svenske forsker Patrik Grahn beskriver otte principper, vi arbejder ud fra:

- 1. Variation:** Landskabet mellem det ret så kultiverede syd og det vilde nord, mellem lys og mørke, udkig og tykninger er afgørende for det varierede udtryk på Christiania.
- 2. Stilhed:** Ro og uforstyrrethed. Christiania er bilfri. Overdreven elektrisk belysning skal minimeres, så man tager hensyn til insekt og andet dyreliv, samt at man kan se stjernehimlen og nyde stilheden i mørket.
- 3. Åbenhed:** Christiania skal være tilgængelig for alle. De steder, hvor der af hensyn til beboerne eller naturen skal være begrænset adgang, sker det med nænsom regulering såsom stiføring, kvas eller tornekrat placeret strategisk.
- 4. Folkelighed:** Udbygning af åbenhedsprincippet. Rekreative område til alle, som indbyder til leg og ophold, samtale og ro, socialt samvær og aktiviteter. Christianias

rekreative områder faciliterer også arrangementer af forskellig karakter som musik, kultur og politik.

5. **Rummelighed:** Oplevelsen af at komme ind i en anden verden. Udtrykket af det frie og det skæve, Christiania skal byde på overraskelser, som indbyder til rummelighed og fritænkning.
6. **Tryghed:** For og i naturen. Vi skal sikre habitater for insekt- og dyreliv og vælge løsninger der beskytter naturoplevelsen, samt sikrer færdslen rundt på Christiania.
7. **Kulturlighed:** Oplevelsen af kulturhistorie, der giver en følelse af en svunden tid og en større verden. Respekt for naturarv og kulturarv, men også for senere kulturlag og fremtidig udvikling. Christiania er et knudepunkt for fortid og fremtid.
8. **Vildhed:** Den livskraftige, vildtvoksende vegetation som findes på Christiania har utrolig høj værdi. Hvis alle ovennævnte principper respekteres, vil vildheden stadig trives på Christiania til glæde for mennesker, insekter og andre dyr.

Baggrund

Christianias landareal omfatter 36 ha. Derudover udgør vandarealet i Stadsgravens-delen, som er omkranset af Christiania, omkring 18,5 ha.

Voldanlægget på Christiania er en del af Københavns forsvarsring, der blev planlagt i 1600-tallet efter anvisning af Christian den IV som et sammenhængende anlæg omkring København. Det handlede dengang om beskyttelse mod overgreb og krig; og især efter svenskekrigen (1658-60) blev anlægget udbygget. Allerede i 1700-tallet hvor der, for en tid, var fred og ingen fare, blev det militære aspekt nedtonet, og anlægget blev brugt til frugtavl, placering af vindmøller, dyrehold – og til promenader. Omkring midten af 1800-tallet var anlægget blevet forsvarsmæssigt helt utidssvarende.

I 1971 blev Bådsmandsstræde Kaserne slumstormet og Fristaden Christiania fødes. På grund af militærets produktion af krudt mv. på det nuværende Christiania, findes der desværre mange steder, en mere eller mindre alvorlig jordforurening. I forbindelse med plejen af områderne, kan det være nødvendigt at fjerne forurenede jord og tilføre ny ren jord. Dette er allerede sket flere steder på Christiania. Ved nyanlæg anvendes der ren jord, og bortskaffelse af forurenede jord sker systematisk og forsvarligt.

Christianias gartnergruppe og den økologiske naturpleje

Christianias Gartnergruppe er en arbejdsgruppe under Christianias Selvforvaltning. Gruppen arbejder med pleje, udvikling og vedligeholdelse af Christianias grønne områder, samt stier, trapper, bænke, udsigtspladser og andre rekreative faciliteter. Den anlægger og vedligeholder stisystemer, og bruger mange ressourcer på at restaurere og genoprette den erkendtbare voldprofil, hvor volden bliver udsat for færdsel og slid. Gartnergruppen

arbejder for at forbedre og øge naturindholdet og naturkvaliteten på hele Christiania. Gruppen sørger desuden for at frit-skære brandveje og brandsugebrønde. Den etablerer kystsikring med kampesten langs stadsgraven, hvor erosion truer fortidsmindet og vores tørre sokker.

På Christiania findes et udpræget nærdemokrati. Christiania er opdelt i 15 separate områder, som er selvstændigt besluttende organ på en lang række punkter, herunder plejen af de grønne områder. Christianias gartnergruppe udvikler i samarbejde med de enkelte områder og beboere, de planer der ligger til grund for naturplejen i området. Der er i al omgang med de grønne områder på Christiania, et grundigt forarbejde hvor mange hensyn bliver afvejet. Områdernes individuelle ønsker og behov, samt store lokale viden, bruges i samarbejde med Gartnergruppens ekspertise for at opnå det bedste og mest gennemarbejdede resultat. Gartnergruppen har udover pleje og udvikling også en pædagogisk funktion, hvor opgaven omkring naturformidling til Christianias beboere med viden omkring natur og pleje i området, er en central del af jobbeskrivelsen som gartner på Christiania.

Dette grundige og lokalt forankrede forarbejde er en vigtig del af den økologiske naturpleje, som forsøger at tænke menneske og natur ind i en organisk sammenhæng. Christianias natur skal udover at indeholde en stor artsdiversitet og et højt naturindhold, også byde på store rekreative værdier. Et eksempel er den måde, hvorpå variationen i de grønne områder udfordrer sanserne og skaber spænding om, hvad der gemmer sig bag næste hjørne. At naturen er så varieret og med så forskellige indtryk på Christiania, understøtter den finurlighed, der hviler over hele fristaden, og danner en smuk ramme om de også ofte overraskende huse. Den økologiske naturpleje betyder at gartnergruppen, i så vidt muligt omfang anvender lokale materialer høstet i Christianias egen natur, til trapper, hegn, bænke mv. den økologiske naturpleje er selvfølgelig totalt giffri og har været det siden 1971!

Den økologiske naturpleje tager udgangspunkt i lokalmiljøet, og Christianias gartnergruppe består af mennesker, der bor på Christiania eller bruger området som en del af deres dagligdag. Det betyder, at der er et stort nærvær og en omfattende viden om brugen og forholdene i de grønne områder, baseret på respekt og forståelse for, at vi gør tingene anderledes på Christiania. Internt evaluerer vi løbende og er i stand til at ændre given praksis hurtigt, hvis det viser sig nødvendigt.

I løbet af de sidste ti års plejeplan har vi eksempelvis ændret vores måde at slå vegetationen på. Vi slår græs og urter mindre intensivt og mere målrettet, og har år med slåning af græs og urter af eks. vild pastinak, vild kørvel eller løgkarse, for at begrænse frøsætning og favorisere andre, mindre konkurrencedygtige beplantninger. I forbindelse med "sektiv" slåning af græs og urter, laver vi også "ukrudts øer" med blandt andet brændenælde, døvnælde, tidsel, strandasters, kløver, løgkarse osv. for at tilgodese og styrke levevilkårene for insektlivet, blandt andet sommerfuglene.

Vi har med delvis omlægning af drift, skabt flere decentrale materiale lagre og kompoststationer for at nedbringe transporttid og miljø-belastning. Ydermere har det den effekt, at vi styrker princippet natur-retur ved at bevare næsten alt naturindhold i nærområdet, som beskrevet i det niende princip.

I de forgangne 10 år har gartnergruppen fulgt udviklingen i forhold til de økologiske perspektiver i anvendte arbejdsredskaber. Der er blandt andet blevet implementeret batteridrevne motorsave, og den diesel-drevne traktor-motor er udskiftet med en mere miljøvenlig motor, der kører på alkylatbenzin. Gartnergruppen bruger udelukkende alkylatbenzin, som brændstof til alle to- og firetakts motorer. Gartnergruppen ønsker at fortsætte denne udvikling i den kommende periode, og følger derfor udviklingen indenfor batteridrevne maskiner, for at kunne opnå den mest miljørigtige pleje. Brugen af batteridrevne maskiner har forbedret Gartnergruppens arbejdsmiljø væsentligt, ved at minimere støj og udstødningsgasser i det daglige arbejde.

Selvforvaltning

Det er vigtigt at understrege, at et utal af naturelskende og selvforvaltende christianitter igennem alle årene og til stadighed passer og forskønner naturen på eget frie initiativ. Udgangspunktet er altid at beboerne selv skal bestemme, hvorfor, hvornår og hvordan vi skal udvikle vores by. Christianias selvforvaltning bygger på, at hvert enkelt individ har et ansvar for sit eget liv, sin egen bolig og den omkringliggende natur. Beboerne i et område har et fælles ansvar for områdets udvikling og tilstand. Selvforvaltning betyder, at hvis en beboer ikke vedligeholder sin bolig, så kommer der ingen myndigheder og griber ind og ordner det, derfor er aktionsdage og nabohjælp vigtige redskaber i forvaltningen af Christiania.

Vi opfordrer til at man spørger naboen om hjælp til at pleje omgivelser eller faskine rundt om egen bolig, hvis det er for stor en opgave for den enkelte. Ressourceudveksling af tjenester såsom madlavning for græsslåning, er en måde at selvforvalte på, hvor man kan tage ansvar for opgaver uden at skulle udføre den fysiske del selv.

Her skal altid være plads til drømme og ildsjæle med socialt og fysisk frirum til at udvikle nye ideer og initiativer. Der bliver organiseret "grønne" aktionsdage i de enkelte områder f.eks. rive-dage ved løvfald, fjernelse af vedbend i træer og på volde osv. Vores fristad har gennem vores nærdemokrati etableret en bæredygtig bydel med en række åbenlyse fordele.

Herunder her har vi oplistet en del af Christianias selvforvaltningsprincipper:

- Dynamisk: Plads til alle gode og skæve idéer.
- Bæredygtig: Udgangspunkt i beboernes muligheder og behov.
- Ubureaukratisk: Begrænsning af forvaltning og lovgivning.
- Demokratisk: De ansvarlige for beslutninger skal også gennemføre dem.
- Pædagogisk: Igennem en omfattende og åben dialog, forstår og respekterer vi hinanden, i de beslutninger der bliver taget.
- Økonomisk: Et lavt ressourceforbrug da vi kun har begrænsede midler.

I løbet af pleje-perioden er den grønne-affalds container på genbrugspladsen blevet nedlagt pga. pladmangel og forkert brug. Som et led i en styrkelse af områdernes selvforvaltning, vil der komme en erstatningsmodel, hvor der kan bestilles en "grøn affalds container" ud til områderne, i forbindelse med aktionsdage eller planlagte arbejdsdage. Den grønne-affalds

container er primært til invasive arter som armensk brombær, liguster, vedbend (efeu), japansk pileurt og kanadisk gyldenris, og skal blandt andet forhindre spredning af invasivt materiale ved tilfældig kompostering. Ligeledes er der en proces igang med at oprette decentrale kompoststationer i hvert område til både grene og til grøn-kompostaffald som græs, blade, haveaffald osv. efter natur-retur princippet.

Ønsket om flere frugtbærende træer og buske er et generelt ønske på hele Christiania. De sidste 10 år viser at strækninger og udplantninger med frugt kræver en højere pasningsgrad, end gartnergruppen kan tilbyde i gruppens nuværende budget. Det er derfor kun muligt at aktualisere mere frugtbærende beplantning ved mere aktiv beboer deltagelse.

Afslutningsvis for dette afsnit om selvforvaltning vil vi gerne lade blikket falde på beboerinddragelse, og samarbejdet mellem Christianias Gartnergruppe og de respektive områder i form af de grønne områdevandring der foretaget i 2022. De 14 grønne områdevandring danner grundlaget for denne grønne plan, og det er herfra information og analyse af de respektive områder er indhentet og udarbejdet. Samtidig danner de også grundlaget for arbejdsfordelingen mellem gartnergruppen og det lokale område, ved at definere, hvad der er område-selvforvaltning og hvad der er gartnergruppens ansvar, samt styrke et målrettet samarbejde. Derudover er der vidensdeling af gode praksisser og erfaringer fra gartnergruppen som deles med de lokale beboere for at finde frem til, hvad der er do's and dont's i den lokale naturpleje. De grønne områdevandring har også stor værdi når vi skal inspirere hinanden, blandt andet som det kommer til udtryk i Ugespejl nr. 44/2022 side 5:

Kære gartnergruppen. kæmpe tak for en fin og informativ områdevandring i Bjørnekloen.

Det er så fedt at få lov til at se sit område i nyt lys og få viden og perspektiv på de smukke omgivelser vi bor i, så vi kan samspille med naturen og få - og videregive - endnu mere glæde af skoven. Det var sejt at høre noget af al den viden I har opsamlet og endnu sejere at I vil bruge en weekend til at dele den med os. Så tak for det.

Kærlige hilsner fra Bjørnekloen

Det kan fra gartnergruppens side understreges at glæden er lige så stor den anden vej. Det beriger vores arbejder, at de respektive områder interessere sig og deltager aktivt i den lokale forvaltning af deres område. Det frivillige arbejde og den oprigtige interesse i naturomgivelserne, man som christianit befinder sig i, skaber et tilhørsforhold, nærhed og respekt for naturen, som den private ejendomsret aldrig ville kunne opnå, fordi vi gør det i fællesskab i en dynamisk, bæredygtig, ubureaukratisk, demokratisk, pædagogisk og økonomisk ånd, der danner grundlaget for et af Christianias nøglebegreber: selvforvaltning.

Christianias Frie Natur

På Christiania findes også organiserede interessegrupper som eksempelvis foreningen "Christianias Frie Natur", som Christianias Gartnergruppe har et tæt samarbejde med.

“Foreningen til Bevarelse og Udvikling af Christianias Frie Natur” arbejder for at bevare, udvikle og oplyse om Christianias mangfoldige natur, i respekt for fæstningsanlæggets særlige karakter, til glæde for christianitter og besøgende.

Foreningen arbejder for større artsdiversitet i området blandt andet ved at bevare gamle træer, krat og uforstyrrede områder, der huser de mange forskellige arter. Christianias Frie Natur oplyser desuden om hvilke arter, man kan finde i området. Christiania har en sø-gruppe, der arbejder for optimal vandkvalitet, da der bl.a. har været problemer med Københavns hovedkloak, der løber under rørskovens Dyssen, samt med driften af vandskiftet, som Københavns Kommune har ansvaret for. Hvert år organiserer foreningen “Ren Vold” aktionsdag, hvor der foretages “forårs rengøring” af voldene, samt vand habitaterne som Stadsgraven, ferskvands-magasindammene og Laboratoriegraven i samarbejde med Christianshavns Lokaludvalgs Miljøgruppe. Desuden er Christianias Frie Natur aktive i Christianshavns Lokaludvalgs Miljøgruppe. På side 56, bilag 9 findes et kort over Christianias natur udarbejdet af Christianias Frie Natur med et overblik over sivskov og vildt-fuglekorridorer.

Naturgrundlag

Det område, der i dag er Christiania, var oprindeligt fladvandet brakvand og enkelte strandenge. Det anlagte voldanlæg indeholder en natur som er såkaldt sekundær natur. Arterne, der findes på Christiania i dag, er alle udplantede eller selvspredte, efter fæstningsanlægget var etableret. Dog findes der på Christiania urter, bl.a. strandasters, der er knyttet til strandengsvegetationen. Disse præg af strandeng findes langs stadsgravens vandkant. Til trods for at meget af vegetationen ikke er indvandret naturligt, er arterne på Christiania – og navnlig træarterne - dog for langt størstedelens vedkommende hjemmehørende, dvs. arter, der naturligt findes i Danmark. Hjemmehørende arter passer naturligt ind i vores forskellige økosystemer, og har derfor en større rigdom af fugle, svampe, insekter m.v. tilknyttet. I det omfang Christianias gartnere udplanter træer og buske, vil arterne være hjemmehørende med mindre andet taler stærkt imod dette. Dog vil der i bynaturen, der allerede rummer en mængde eksotiske arter i form af haveplanter m.v., stadig kunne plantes andet end hjemmehørende arter.

Christiania er i dag et grønt område midt i byen. Det rummer en række biotoper og mikrohabitater. Nærheden til vand, både i form af ferske vandhuller (magasindamme), brakvand og saltvand, resulterer i et højt naturindhold med et stort potentiale for naturrigdom. Christiania er et vigtigt led i en grøn korridor mellem Vest- og Østamager, og er et af de mest artsrige områder for biodiversiteten i Københavns Kommune. Noget der er helt unikt midt i en storby. Der er observeret op til 100 forskellige fuglearter. En del fugle tanker op på deres trækrute, andre er vintergæster, fastboende og ynglende arter. Her er også pindsvin, ræve, tudser, sommerfugle og vandsalamandere mm. Christiania er hjemsted for den brune flagermus og muligvis andre arter af flagermus, der alle er særligt beskyttede arter, omfattet af EU's Habitatdirektivs bilag IV.

Naturtyper

I Den Grønne Planen arbejdes der med fire forskellige naturtyper for Christianias områder. De fire typer er skov, urørt skov, lysåben natur og bynatur.

Skov

Skovbevoksede arealer findes på store dele af Christiania. Det gælder bl.a. for hele Dyssen, dele af Nordområdet, Fabriksområdet og Fredens Arks område. Skovene og bevoksningerne har mange forskellige udtryk på Christiania. Det er vigtigt at bevare det mangfoldige udtryk som skovene rummer. Her findes mørkere og lysere bevoksninger, højstammet skov, kratskov og bevoksninger med forskellige dominerende arter, der medvirker til et bredt spektrum af skovtyper. Fælles for plejen af disse områder er, at der sker en løbende udtynding for at sikre et varieret skovbillede, med stor artsvariation og sunde træer med god aldersspredning. Udtyndingen er ofte et redskab, der bruges, for at bibeholde en etageret lysåben skov med en frodig underskov.

I plejen af skvområderne følges 6 hensyn:

Første hensyn: Biodiversitet

Træer og bevoksninger, der udgør fødegrundlag eller bolig for specielle arter, bl.a. flagermus og hulrugende fugle, bevares og fremmes. Mængden af dødt ved er vigtig for biodiversiteten, og store træer, der ikke er til fare for bebyggelse og mennesker, bevares til naturligt henfald. Derfor nyder store og gamle træer, inklusiv døde eller døende træer, en særlig beskyttelse fordi de især er grundlag for en arts mangfoldighed af dyr og planter. Gartnergruppen laver blandt andet "flagermuse træer", hvor vi favoriserer døende træer med naturlige egenskaber for flagermuse for at optimere habitats mulighederne. Ligeledes laver Gartnergruppen "fugle-fiskepladser" ved at lade træer falde ud i Stadsgraven, blandt andet aht. til fiskehejren.

Vi benytter også teknikken at "ringe" store gamle udgåede træer og efterlade dem som naturbiosøjler, hvor kronen bliver skåret af, næring og vandtilførsel bliver afskåret lavt på hovedstammen i en vandret ring på 5-15 cm bredde og 2-5 cm dybde. Dette gør vi for at skabe en kontrolleret død, hvor træet fremover vil fungere som habitat for insekter og fugleliv. Ligeledes har vi eksperimenteret med at efterligne lynnedslag, hvor vi "river" kronen af med reb, så grenene splintrer, hvilket efterligner en anden form naturlig dødt træ, der bliver habitat for svampe, insekter og fugleliv.

Andet hensyn: Variation

Arts fordelingen blandt buske og træer søges at være bredest mulig. I en bevoksning med mange træer af en art, gives der ved hugst plads og lys til andre mindre hyppige arter, der findes i bevoksningen. Variation vurderes også over en større skala. Hvis et område indeholder bestemte arter med et bestemt udtryk, vil næste bevoksning indeholde andre arter og et andet udtryk. Med Asketræets tilbagegang grundet angreb af asketoptørre, skal

der sættes fokus på andre lysttræarter og disses levevilkår, og spredningsmuligheder skal søges forbedret.

Tredje hensyn: Placering

Der tages højde for træernes indbyrdes placering, samt placering ifht. stier, veje, rekreative områder og bebyggelse aht. f.eks. Lys og skygge.

Fjerde hensyn: Æstetik

Smukke, ikoniske eller særegne træer med stor æstetisk værdi bevares, og deres levevilkår optimeres igennem hugst af omkringstående træer. Udsigtspunkter over sø og vold indtænkes i alle tyndinger til glæde for øjet der ser.

Femte hensyn: Sundhed, Sygdom og Risiko

De sundeste og mest vitale træer bevares for at bibeholde og fortsat have store, og markante træer på Christiania, der er dog behov for en ekstra bevågenhed for træernes sundhed, sygdom og risiko. Både set i forhold til farlige situationer med væltede træer og gren nedfald, men også i forhold til planlægning af at skabe optimale rammer for erstatningstræer, både de selvsåede og de nyplantede. For at undgå udfordringer med artsspecifikke sygdomme og skadedyrsangreb planter vi et bredt spektrum af træarter, så risikoen spredes.

Der findes både menneskeskabte skader, der påvirker træets sundhed generelt, og biologiske skabte skader såsom plantesygdomme og svampeangreb. De skal begge ses i forhold til risiko. Som gartnere er vi bevidste om, hvordan vi skader træet mindst muligt i forhold til beskæring. Vi foretager f.eks. det biologiske snit uden for grenkraven for at give træet optimal helingsproces med en komplet dannelse af kalus, og er der behov for det beskærer vi med stab, så den potentielle forrådnelse eller svampeangreb ikke går i hovedstammen, og træet kan lave et naturligt afstødelse af stabben.

Renoverings- og byggeprojekter på Christiania skaber også slid og skader på de omkringliggende træer og på den omkringliggende natur. Hver gang der bygges i Byggekantorets regi, laver vi en analyse i forhold til træ- og naturbeskyttelse. Vi beskytter træer både ved byggeprojekter, sociale arrangementer eller når de er nyplantede. Vi har fokus på køre- og trafikskader, samt skader på rodnet og stamme.

Vi tager de nødvendige forholdsregler for at undgå menneskeskabte skader, indramningen beskytter også rodnettets omkring træet, da tryk fra entreprenørmaskiner og trafik rundt om træet også påvirker træets evne til at "trække vejret". Denne rod-ventilation, eller mangel på samme, navnlig iltmangel, i jorden skader røddernes vækst alvorligt. Rødderne dør, når luftskiftet går i stå (anaerobisk tilstand). Det er også vigtigt at forstå, at når man ændrer jordniveau, eller komposterer rundt om træet, så hæmmer man lufttilførelsen og udskiftningen omkring rødderne, og sekundært besværliggøres træets vandoptag.

En anden menneskeskabt skade, der ses på Christianias træer, er tendens til at hænge reb og kæder op i træerne og efterlade dem, hvilket langsomt kvæler barken og væksten, og dermed langsomt dræber grenen eller stammen, som det er bundet op på. Skal der bindes noget op i træerne er det vigtigt det gøres med et fleksibelt materiale, der kan vokse i takt med træet.

En af de naturlige sundhedstrusler mod Christianias træer er vedbend, både i træets unge stadie, og når det bliver fuldvoksen og gammelt. I unge træer der er domineret af vedbend påvirker det væksten, og i "store" træer skaber vedbenden med den store bladmasse en øget risiko for, at træet vælter i en storm, hvis den får lov til at brede sig ud i kronen.

Vi følger træer som har synlige svækkelsestegn, eksempelvis svampeangreb, der hvor der er tydelige frugtlegemer. Vi kan nævne de to store lindetræer ved Tinghuset, hvor det ene blev angrebet af kulsvamp og det andet af kæmpesporer-svamp. Begge blev fulgt i flere år og fældet, da frugtlegemet blev synligt i rodkransen. Vi følger også hestekastanje-træer med minermøl og bakteriekræft, enkelte områder fjerner bladene ved løvfald, og gartnerne fjerner bladene ved beskæring. Det har tydelig gavnlig virkning. I forbindelse med minermøl gør princippet med natur-retur selvfølgelig ikke sig gældende, ligesom det heller ikke gør ved invasive arter. Vi har på Christiania også en udfordring med to specifikke sygdomme, der også findes både nationalt og internationalt, nemlig asketoptørre og elmesyge.

Asketoptørre

Asketoptørre er en svampesygdom, som har ramt ask i det meste af Europa.

Sygdommen skyldes sæksporer-svampen *Hymenoscyphus albidus* som stammer fra Asien. Frugtlegemerne kan ses i juli-august på gamle, sortfarvede bladstilke fra året før.

Svampesporerne smitter de levende blade på asken og spredes med vinden, svampen spreder sig i bark og skudakser og kan overvintre i bladstilkene.

De første indikationer på asketoptørre viser sig som døde skud i kronerne og døde barkområder på grene og stammer, samt død bark forneden på unge træer. På Christiania er det især den unge bestand, der er under angreb. De angrebne ask danner typisk mange vanris og får en busket krone, samt misfarvninger af veddet. Selvsåede ask og støds kud fra fældede ask dør af asketoptørre. Asketoptørren svækker asken og gør den modtagelig for honningsvamp i rødderne og den nedre del af stammen. Honningsvampeangrebet accelererer processen, og asken dør inden for få år. Unge træer med tynd bark dør hurtigt, ældre træer har modstandskraft, hvilket også er, hvad vi oplever på Christiania. Under angreb fra begge svampe stopper væksten og asken bruger al sin energi på at erstatte udgået ved i trækronen og bekæmpe honningsvampen i rødderne.

Størstedelen af asketræerne med toptørre bliver fældet og konverteret til naturmaterialer, mens et antal eksempelvis bliver "ringet" og står som naturbiosøjler.

Elmesyge

Elmesygen skyldes et symbiotisk forhold mellem en svamp og et insekt, og er skabt i mødet mellem den asiatiske og europæiske natur. Svampen *Ophiostoma ulmi* er årsagen til sygdommen. I Europa mødte svampen elmebarkbillerne, som blev vært for den. Elmesyge har ødelagt og dræbt de danske elme siden 1980'erne og i den grad også på Christiania. Hovedsageligt er det elmebarkbiller, der spreder elmesygen. Billerne yngler under barken, og svampen spreder sig herfra. Svampen kan ligeledes sprede sig fra træ til træ via rodsystemet. Elmesygen ses ved at blade og skud i den øvre krone visner, hvor bladene krøller sig sammen og bliver grågrønne eller brune. Elme kan uanset alder og størrelse smittes med elmesyge, men det er kun elme, som har bark af en vis tykkelse, der kan bruges af elmebarkbillerne til æglægning. Det oplever vi på Christiania, da det først er på

elme i 20-30 års alderen, at elmesygen bliver synlig. Vi tynder konsekvent ud i elme bestanden på Christiania, da bestanden stadig er syg og derfor ikke er en bæredygtig træart, udover det skygger den andre bæredygtige bevoksninger væk.

Sjette hensyn: Udbytte

Skoven kan med den rigtige pleje og iagttagelse nå ovenstående hensyn, samtidigt give et udbytte i form af gavntræ, et lokalt, bæredygtigt og CO2 neutralt materiale. Udover brændsel til Christianias Badehus og Energiværkstedet, samt diverse Christiania begivenheder som vinter- og sommersolhverv, Sankt Hans, begravelser osv., bliver gavntræ også brugt til bæredygtige byggematerialer ud fra princippet natur-retur til at bygge trapper, gelænder, bænke, vanger til ramper, rammer til kompost stationer osv. Derudover leverer vi gavntræ til træskære værkstedet i Opera-bygningen og andre kreative steder.

Urørt skov

Den urørte skov er arealer, der uhindret udvikler sig på naturens præmisser. Sådanne områder findes allerede på Christiania i områderne Blå Karamel og Bjørnekloen, "Fredens Vold" ved Fredens Ark, på dele af Dyssen på den østvendte vold med den ydre voldgrav, primært ved vinkelgårdene, samt Kaninøen. Urørt skov er skov, hvor der kun foretages et minimum af hugst eller udtynding af træer og buske. Døde træer og fældet ved efterlades på skovbunden. Dødt ved er en vigtig forudsætning for en lang række dyrearter, herunder hulrugende fugle, flagermus og insekter, samt mange svampearter.

De nævnte områder har i en årrække tilnærmelsesvis været plejet efter principper for urørt skov, men mængden af dødt ved er fortsat lille i områderne. Specielt dødt ved i store dimensioner danner grundlag for en høj arts mangfoldighed. Ydermere er det vigtigt at der både findes stående og liggende døde stammer, da levevilkårene er forskellige i liggende og stående dødt ved. Kontinuitet er en vigtig faktor i al naturpleje, da det tager tid for arter at indfinde sig i områderne. Samtidig er det vigtigt at der konstant er træer i alle aldersklasser med en stor spredning af arter, for at sikre flest mulige forskellige mikrohabitater, og dermed den størst mulige biodiversitet. Urørt skov får med tiden et vildt og urskovsagtigt præg, med væltede træer i forskellige stadier af forrådnelse, og med tætte bevoksninger samt naturligt opståede lysninger, hvor store træer er faldet.

Vildtvoksende vegetation bærer en oplevelsesværdi i sig selv. Den kan være habitat for flere arter af både dyr og planter end den mere parklignende, pasningskrævende (og dyrere) bevoksning, der holdes åben af hensyn til fortidsmindets synlighed.

Lysåben Natur

Den lysåbne natur er en fællesbetegnelse for de naturtyper der (ofte ved menneskelig påvirkning) har udviklet sig til plantesamfund med mange arter af lavt voksende urter (blomster), og en lavere grad af træbevoksning. Danmark er som udgangspunkt et skovland, og langt de fleste steder i landet vil et område vokse til med skov, hvis menneskelig aktivitet ophører. De lysåbne naturtyper er bl.a. eng, overdrev og hede. Mange af de lysåbne naturtyper er opstået som følge af tidligere tiders landbrugsdrift. På engene slog man hø og hindrede derved træernes indvandring, og overdrev opstod ofte fordi stejle og svært

opdyrkelige arealer blev brugt til græsning til landsbyens dyr. Den lysåbne natur er sjælden i Danmark, og er den naturtype, hvis udbredelse er blevet mest reduceret igennem de sidste 100 år.

På Christiania findes der områder, der bliver plejet med metoder, der ligner tidligere tiders landbrugsdrift. Det drejer sig om dele af voldene, der årligt bliver slået, med en efterfølgende fjernelse af det afskårne materiale. Denne pleje har flere funktioner. Når der foretages en tilbagevendende slåning, forhindres uønskede træer og buske i at etablere sig, og derved skabes der gode muligheder for mange blomstrende arter. Samtidig kommer solens lys og varme helt ned til jorden og skaber gode muligheder for urter, insekter og sommerfugle. Når det afskårne materiale fjernes, opstår der pletter med barjord som en række planter, og ikke mindst insekter er afhængige af. Samtidig fjernes næringsstoffer og jorden udpines i nogen grad. Dette er i denne sammenhæng positivt, da der i Danmark er et overskud af kvælstof i luften fra primært landbrugsproduktion og transportsektor. Den øgede mængde kvælstof fremmer enkelte næringskrævende arter, som kan dominere et område totalt og derved reducere naturkvaliteten. Det er f.eks. nælder, tidsler, burre og bynke. Lysåben natur er spisekammeret for mange fugle.

Bynatur

Bynatur er en bredt defineret størrelse, der som udgangspunkt dækker over alle planter og dyr, der lever i, på, og ved vores boliger og anden bebyggelse. Christianias huse er ofte indtænkt i sammenhæng med den omgivende natur, og den omgivende natur får ofte lov til at brede sig mere eller mindre tilfældigt ind i den menneskelige sfære. Bynatur er småparker, haver, bede, træer og altan kasser, men bynatur er også brændestabler, glemte vildtvoksende hjørner og kroge, rodzoneanlæg og kompostbunker. Christianias bynatur er noget af det mest vildtvoksende, varierede og mangfoldige, der findes i København. Christianias bynatur er rig på arter, da bynaturen er omgivet af og integreret i større naturområder, og derfor ikke lider under den samme form for mangel på grønne korridorer, som mange af Københavns parker gør. Som beskrevet i Habitatprincippet i Christianias "Principper for god natur" skal nye muligheder for naturens trivsel og arternes mangfoldighed, indtænkes ved enhver udformning af bygninger og arealdispositioner på Christiania.

Vand

Christianias natur er præget af nærheden til vand. I Stadsgraven findes et rigt fugleliv på trods af, at vandkvaliteten er af svingende kvalitet. Dette skyldes bl.a. udslip af kloakvand fra kommunens kloakledninger, der krydser Stadsgraven. Den store vandoverflade er af stor betydning for rastende fugle. Stadsgraven har en veludviklet rørskov med et dertil knyttet fugleliv, da det er et rigtig godt fugle habitat. Rørskoven har yderligere en vigtig kysterosionsdæmpende virkning. Over de sidste 10 år har massen af rørskov i Stadsgraven udviklet sig betragteligt. Rørskoven på Christiania dækker ca. 1,7 hektar, heraf 1,5 hektar saltsump og 0,2 hektar ferskvandsump.

Rørskoven er vigtig, da den giver mad og ly for både ynglefugle, insektlivet og padder, samt medvirker til bedre vandkvalitet. Den beskytter fuglelivet imod forstyrrelser fra mennesker, hunde og katte. Christianias Frie Natur gør fortsat en indsats for fuglelivet i Stadsgraven og har blandt andet også skabt flere flydende "fugle-øer" på tømmerflåder. Disse tømmerflåder fungerer som supplement til fugle ynglepladser i Stadsgraven. Gøgen, hvis kukken kan høres viden om, forudsætter at der er relativt rolige områder og en rørsump til ynglende rørsangere, som gøgen kan bruge som værter. Nattergalen kræver en passende mængde pilekrat omkring ferskvand i magasindamme. Det er også værd at notere sig, at isfuglen har slået sig ned på Christiania og blandt andet kan ses i den Ydre Stadsgrav øst for Dyssen. Dette er blandt andet en konsekvens af at flere stykker af den østvendte vold især ved kurtinerne mellem vinkelgårdene ligger urørt hen.

Antallet af ynglende vandfugle er faldet i takt med de øgede aktiviteter i hele havneområdet. Også i Stadsgraven er det vigende. Dette skærper behovet for, at aftalen er klar med hensyn til at begrænse brugen af kanoer og kajakker i Stadsgraven. Ideelt bør Stadsgraven med Ydre Stadsgrav (ikke mindst) forvaltes som et naturreservat. Ynglende gøg, nattergal og knopsvane kan ses som målarter for en veludviklet rørsump, pilesump og uforstyrret.

Vandet på Christiania har en stor rekreativ værdi, og udikig over vandfladerne indtænkes i plejen af bevoksninger som beskrevet ovenfor. Derudover er mulighederne for leg i vandkanten mangfoldige.

Christiania har også fået en ny nabo i nord i form af Restaurant Noma i det gamle Sømine Depot. Der har været en løbende dialog mellem Noma og Christiania i forhold til Stadsgraven og lysforurening, da fuglelivet ikke nyder godt af spredt og kraftig natbelysning.

På den vestlige side mod Refshalevej ligger inderhavnen og i forlængelse af den ligger Laboratoriegraven. I forbindelse med truslen om vandstigning (klimaforandringer), er der behov for at der bliver etableret kystsikring og stormfoldssikring i forbindelse med Refshalevej, både for at sikre beboere, bebyggelse og natur. Christianias Stormflodsgruppe har i løbet af de sidste par år udviklet rapporten "Grib i egen barm", der beskriver hvordan man kan stormflodssikre Christiania i skellet mellem Christiania og Refshalevej fra syd i skellet mellem Refshalevej og Prinsessegade til nord ved Restaurant Noma. Det er en komplet lokal projektering der beskriver flere modeller og scenarier, der kan tage vandmasser op til kvote 2 (meter). Magasindammene i Bjørnekloen og den Blå Karamel er ferske, og indtrængende saltvand vil have fatale konsekvenser for flora og fauna.

Christianias Træpolitik

I løbet af den næste plejeperiode er det Christianias Gartnergruppes ambition, at der bliver vedtaget en officiel træpolitik for Christiania. Vi har med de ni principper for god natur og de otte principper for god naturoplevelse (ovenfor), samt de seks hovedhensyn for plejen af skovområderne (ovenfor) i denne grønne plan og den forrige plejeplan, en god skitse for træpolitik på Christiania.

Området Mælkebøtten har lokalt adopteret Frederiksberg Kommunes Træpolitik, der betyder at alle træer, der er mere end 25 år gamle, skal forbi rådsmøde, hvis de ønskes fældet eller beskåret. En del af træpolitikken er, at Frederiksberg Kommune kan give dispensation fra denne regel, for eksempel hvis træet udgør en risiko eller af andre tungtvejende årsager. At Mælkebøtten har adopteret denne træpolitik fra Frederiksberg Kommune er en god indikator, at der er et ønske fra områdeniveau for en samlet træpolitik for Christiania.

Christianias Gartnergruppe udfører allerede tilbagevendende træ-tilsyn på stort set alle solitærtræer på Christiania. På ægte Christiania jargon "taler vi med træerne", i en erkendelse af, at træerne også er levende væsner.

Gartnergruppen uddanner sig løbende blandt andet gennem træ-specialiseringskurser fra Skovskolen ved Københavns Universitet, samt ved at vi har en lærling på arborist-uddannelse (specialisering ved Skov- og Naturtekniker) ved Skovskolen på Københavns Universitet. Når vores kompetencer ikke er tilstrækkelige samarbejder vi med Skovskolen og arborist-virksomheden Hovedstadens Træpleje. På sigt arbejder vi på at få lavet en mere komplet træ-registrant.

Vi planter hjemmehørende træarter, der under de hidtidige klimatiske forhold har kunnet etablere sig naturligt og som egentlige bestandstræer i de danske skove. Blandt de mest almindelige af disse arter er ask, avnbøg, vorte-birk, bøg, vinter-eg, el, fuglekirsebær, gråpære, hassel, lind, (spids)løn, pil (femhannet pil, gråpil, seljepil), røn (almindelig), engriflet tjørn og sødæble.

De oprindeligt hjemmehørende arter danner grundlag for en sund og varieret træbestand, der også er mere modstandsdygtige mod klimaændringer og artsspecifikke sygdomme. De hjemmehørende arter bliver suppleret med en række træarter i bynaturen på Christiania, der bliver plantet i beboernes haver.

Glatførebekæmpelse med vejsalt udgør et stort problem for vejtræer, da saltet ødelægger jordens struktur og forhindrer træerne i at optage den tilstrækkelige mængde vand og næringsstoffer. Derfor anvender Christiania primært grus, alternativt urea, i stedet for almindeligt vejsalt til glatførebekæmpelse. Disse midler skader hverken træerne eller grundvandet, hvis de anvendes rigtigt.

Trusler mod Christianias natur

Invasive arter

På Christiania findes invasive planter. Invasive plantearter er planter, der ikke er hjemmehørende i Danmark, og som breder sig på hjemmehørende arters bekostning. De har ikke naturlige fjender i den danske natur, og da de er aggressive i vækst, breder de sig overordentligt hurtigt og kvæler den naturlige vegetation. Dette fører til en artsfattig og ensformig natur, samt forringelse af landskabelige og rekreative værdier. Samtidig er de

invasive arter vanskelige at bekæmpe, og det kræver en målrettet indsats for at udrydde dem. Dette er ikke desto mindre utroligt vigtigt. Omkostningerne ved at lade invasive plantearter brede sig, er et mere eller mindre uigenkaldeligt tab af naturligt hjemmehørende arter, naturtyper og økosystemer på stedet. Christiania har flere invasive plantearter som beskrevet nedenfor. For alle arternes vedkommende er udbredelsen dog fortsat begrænset, og med den rette bekæmpelsesstrategi vurderes det, at alle arter kan udryddes indenfor denne plejeplans tidshorisont.

Kæmpebjørneklo

I moseområderne i Blå Karamel og Bjørnekloen fandtes spredte små bestande af kæmpebjørneklo. Efter succesfuld bekæmpelse, er de på nuværende tidspunkt udryddet. På de kendte levesteder blev planten løbende bekæmpet af Christianias Gartnergruppe. Arealer hvor planten tidligere har vokset, overvåges i en årrække, for at sikre at bestanden er bekæmpet. Bekæmpelsesmetoden er rodstikning af planter inden blomstring.

Japansk pileurt

Flere steder på Christiania findes der bevoksninger af japansk pileurt. Så længe den japanske pileurt befinder sig i haver og lignende og så længe haveaffald indeholdende japansk pileurt bliver afleveret på genbrugsstationen og ikke smidt i en kompost eller i naturen, kan den holdes nede. Man bør dog holde sig for øje, at japansk pileurt nær brolægning og infrastruktur generelt er noget nær umuligt at bekæmpe og bør undgås. Der findes dog også bestande af Japansk pileurt i Christianias naturområder. Der er tale om bestande, der har bredt sig fra nærliggende haver. Bestandene findes på følgende områder:

- Okkulte skole på Norddyssen.
- Ved Refshalevej ved det Lyserøde Børnehus.
- Novahusets Have.
- Ved Kosmiske Blomst på Syddyssen.
- I Langgaden.
- Ved Rosenhuset.
- Ved Amfien ved Prærien i Sydområdet.
- Ved Fredens Eng.

I den netop overståede plejeperiode er flere områder med japansk pileurt succesfuldt blevet bekæmpet med rodfast fiberdug og bark flis blandt andet ved Ednas Hus på Midtdyssen, rodzoneanlægget ved Hangaren i Nordområdet, ved Tippladsen i Bjørnekloen.

Canadisk Gyldenris

Kanadisk gyldenris er en staude, der er på den nationale liste af invasive arter. Den findes meget fåtalligt på Christiania og kun i haver og er under observation, så den ikke får invasiv karakter.

Armensk brombær

Armensk brombær er en flerårig, tornet, frugt bærende busk, der tilhører rosenfamilien. Den armenske brombær er stærkt kratdannende, og den kan udgøre en trussel mod den naturlige biodiversitet, hvor den gror, da den simpelthen udkonkurrerer alt omkring den. Den

er spredt udover hele Christiania både i bynatur, lysåben natur og i skov, og gartnergruppen gør en aktiv indsats for at rydde brombærkrat især i lysåben natur og skovnatur.

Snebær og Liguster

Snebær og liguster er ikke defineret som invasive arter, men optræder invasivt flere steder på Christiania. Omfanget og spredningen af arterne bliver derfor monitoreret, og deres udbredelse skal flere steder reduceres. Snebær og liguster er ikke hjemmehørende, har få insekt-arter tilknyttet, og kan med fordel udskiftes med hjemmehørende bær og frugtbærende buske. Gartnergruppen har blandt andet i den netop overståede plejeplans periode, intensivt bekæmpet liguster og udviklet et registrantkort som beskriver alle forekomster af på Christiania.

Vedbend (efeu)

Vedbend er en slyngplante, der er stedsegrøn, som har en krybende og klatrende vækstform, og vokser i alle naturtyper på Christiania. Vedbend er ikke af staten defineret som en invasiv art, men især den irske vedbend, der er dominerende på Christiania, har flere karaktertræk. Blandt flere bliver den karakteriseret som invasiv blandt andet i Nordamerika. På Christianias volde er der flere steder, at bunddækket får karakter af monokultur. Den sene blomstring er en gave for insektlivet, da der foregår blomstring helt hen til det sene efterår i november. I træerne tilfører vedbenden værdi ved med dens stedsegrønne natur at være fuglehabitat hele året rundt. Der er talrige eksempler på fuglekolonier i de store træer, der er overtaget af vedbend. Vedbenden i træer kan dog også være en trussel med træets tilstand både i træets unge stadie og når det bliver fuldvoksen og gammelt. I unge træer, der er overtaget af vedbend, påvirker det væksten, og i "store" træer skaber vedbenden med den store bladmasse en øget risiko for, at træet vælter i en storm, hvis den får lov til at brede sig ud i kronen. Ligeledes kan det være svært at vurdere et træs tilstand i forhold til sygdomme og svampeangreb, da det simpelthen ikke er synligt pga. indpakningen i vedbend.

I denne plejeplans periode er der fokus på begrænsningen af vedbend i de næste 10 år af plejeplanen, og det vil foregå i samarbejde mellem gartnergruppen og beboerne. Det bliver beskrevet flere gange i lokalområde afsnittene, hvor der er problemstillinger.

Menneskeskabt forstyrrelse

Christiania oplever en stadig øget belastning af brugere, og den netop overståede plejeplans periode er ingen undtagelse. Det skal indledningsvist fastslås, at det er positivt at både københavnere og turister nyder og bruger Christiania i højere og højere grad. Særligt strømmen af turister er steget helt ekstremt i takt med at København som helhed bliver et mere og mere populært turistmål. Der findes stort set ikke et turistbesøg i København som ikke også kommer forbi Fristaden Christiania, der må siges at være en af Københavns mest populære "turistattraktioner". Den øgede mængde gæster og besøgende har også konsekvensen, at christianitterne har et øget behov for mere "afskærmining" for at have følelse af privatsfære. Dette understreger nødvendigheden af Christiania, både som et eksperimenterende og alternativt byområde og understreger behovet for grønne områder for byens borgere.

Den store tilgang bevirker dog også et massivt slid på Christianias grønne områder. Slid på volde og stisystemer modvirkes løbende af gartnergruppens daglige arbejde. Men naturen har også brug for ro for at kunne udvikle sig optimalt, og for at flora og fauna kan reproducere. Under Corona-nedlukningen oplevede vi, hvordan Christianias natur havde meget bedre vilkår, til at udvikle sig i ro og mag, belastningen på naturen var meget mindre, naturplejen var meget mere effektiv, da en gartner opgave som regel starter med at man rydder op for affald, hvilket stort set ikke var nødvendigt i denne periode. Dette er ikke for at advokere for nedlukning og færre besøgende, men en de facto oplevelse af at være gartner på Christiania under Corona-nedlukningen.

Der er endvidere sket en markant øgning i urbaniseringen, af de områder der omgiver Christiania. Det har betydet en vækst i de negative følger, for den natur som Fristaden ligger i. Med udbygningen af Holmen og Margretholmen er antallet af folk, der har Christiania indenfor deres nærområde, øget markant. I denne plejeplans periode står den nye Papir-Ø også færdig samt projekteringen ved Trangraven bidrager til yderligere urbanisering. At folk går, løber, jogger, ror, padler, cykler eller lugter hund, er i og for sig ok. Men det kan ikke undgå at stresse naturen i mere eller mindre grad. Urbaniseringen af omgivelserne øger derfor behovet for kompenserende foranstaltninger, hvis naturens kvaliteter på Christiania skal opretholdes.

Udover den forstyrrelses-effekt, som det øgede besøgstal medfører, spiller urbaniseringen af Christianias omgivelser ind med støj og visuelle forstyrrelser (Læs: "Øje-bæer") i landskabet. Lysforureningen fra Amager Bakke, HOFOR's byggerier, de nye boliger på Margretholmen og fra NOMA og boldbanerne på Kløvermarken, alt dette har en ødelæggende virkning på den historiske oplevelse og tidløse stemning, man ellers kan finde på volden. Den massive miljøpåvirkning af et kommende stort Lynetteholms projekt vil uden tvivl lægge yderligere pres på Christianias natur. Derudover kan der tilføjes, at der heller ikke er nogen afklaring i lokalplanen for, hvad der skal ske på Nyholm, udover der er tilføjet ekstra bygninger til fredningslisten.

Disse ændringer i Christianias omgivelser mindsker mulighederne for en god naturoplevelse. Disse forhold skærper behovet for kompenserende foranstaltninger f.eks. etablering af mere, ikke mindre, træ- og buskvegetation til afskærmning af lysforureningen.

Endnu et forhold, der indirekte har ændret forudsætningerne for naturforvaltningen på Christianias, er afledt af udviklingen på Kastellet. Her er der sket en meget omfattende restaurering af fortidsmindet, på en måde der helt overvejende prioriterer fortidsmindet dvs. fæstningsværket. For os at se, svækker denne omstændighed argumentationen for og nødvendigheden af, at fortidsmindet på Christiania gøres synlig i samme grad som for ti år siden, da den første aftale med staten blev skitseret. Det samme gør sig gældende for Christianshavns Vold uden for Christiania, hvor det erkendbare fortidsminde med få indgreb kunne gøres historisk korrekt. Dette må betyde, at Christiania til gengæld, bør forblive en vild grøn oase i storbyen, hvor hensyntagen til flora og fauna kommer før principper om historiske erkendbare voldprofiler.

I den nu overståede plejeperiode havde gartnergruppen etableret en økologisk beskyttelse af en nyplantning nord for Dyssebroen østlige fæste ved Fort Knox. Den bestod i et kvashegn flettet af kviste og grene hentet fra omgivelserne. Dette forlangte man fra Kulturarvsstyrelsen nedtaget, under henvisning til at det mindskede fortidsmindets synlighed. Vi protesterede fra Christianias side, men endte med at nedtage hegnet. Siden har styrelsen dog accepteret etablering af et stort kvashegn på tværs af volden ved Nemoland til at skabe "Fredens Vold" som urørt skovområde.

Det værste eksempel på menneskeskabt forstyrrelse har været problemerne med etablering af en cykelrute på tværs af Christiania. Ideen er i og for sig god nok, men især ruteføringen er uheldig, fordi den løber langs Fluepapiret og henover Dyssebroen, der begge spiller en central rolle for naturoplevelse og rekreation på Christiania. Det er forbundet med oplevelsen af Stadsgravens vidtstrakte vandflade med dens fugleliv omgivet af voldene og oplevelsen af det betagende store himmelrum over Dyssebroen.

Den økologiske naturpleje og helhedstænkningen ift. Christianias grønne områder, indtænkes i alle anlæg af stier og rekreative faciliteter, den mest hensigtsmæssige måde at styre brugernes færdsel. Dette gøres med henblik på at sikre så store rekreative naturoplevelser som muligt, samtidigt med at der findes naturområder i fristaden, der er forholdsvis uforstyrrede.

Den i naturbeskyttelsen i det øvrige Danmark velkendte kerneområde, bufferzonemodell, betyder på Christiania, at den nordlige dele af Stadsgraven og især ydre stadsgrav forvaltes som kerneområder/naturreservater, og på land, at hensyn til naturen, øges jo længere vi bevæger os fra syd til nord, fra Downtown til Bjørnekloen.

Klimaændringer

Yderligere to punkter, hvorpå Den Grønnes Plans forudsætninger har ændret sig, drejer sig om biodiversitet og klima. Det er ikke disse fænomener, der pludseligt er undergået en forværring (det har desværre stået på i adskillige årtier), men det er erkendelsen af fænomenernes fortsat mere graverende udvikling, der er forandringen. Både biodiversitet og klima er kommet højt på både den nationale og den kommunale dagsorden, og det i en grad, så det må få indflydelse på synet af naturforvaltningen på Christiania. Biodiversiteten bør derfor beskyttes bedre end forudset for ti år siden.

Skybrud og stormflodssikring og andre klimarelaterede foranstaltninger, som man ikke indregnede dengang, bør tilsvarende tænkes ind i den fremtidige beskyttelse af Christianias natur.

De tørre år i 2018 og 2019 skabte ekstra hårdt slid på rabatter, stier og voldanlæg, samt store tørke skader på naturen og beplantningen. Flere steder har det været nødvendigt at reetablere kanter langs sti-anlæg for at få grøn befæstning. I tørre perioder er det stort set umuligt at forhindre nedskridning af volden pga. færdsel, med mindre man aktivt går ind og begrænser folks færdsel. Det kan gøres ved anlæg f.eks. af kvashegn og pindsvine-bunker til at blokere og kontrollere trafikken.

Byggeri og natur

I forbindelse med byggeri på Christiania arbejder Christianias Byggekontor tæt sammen med Christianias Gartnergruppe for at opnå den højeste naturbeskyttelse. Dette bliver blandt andet drøftet på det ugentlige mandagsmøde, samt på det månedlige byggemøde med bygge repræsentanterne. Håndværkerne har lært hvad der er do's and don'ts omkring træ-beskyttelse (altså beskyttelsen af levende træer) og byggeri, og der er nu blevet skabt et højt niveau af samarbejde. Det betyder at træer bliver beskyttet i byggeperioden, så stamme og rodnet er fredet. Dette gælder også grave-holdet i forhold til kloaker og træers rodnet. Hver gang der bygges, laver vi en analyse i forhold til træ- og naturbeskyttelse. Selvom der er et godt samarbejde med Christianias Byggekontor, forekommer byggerod dog stadig, især i forbindelse med private initiativer som udover konsekvenser for naturen, kan ende som et rotte habitat.

Både de ændrede forudsætninger og de varslede bygge-ønsker kalder på en diskussion om naturens vilkår i forbindelse med byggeri på Christiania.

Vugge-til-vugge og cirkulær økonomi er i dag udbredte visioner blandt arkitekter, developere og andre fremtidsorienterede entreprenører der drømmer om en verden uden affald, hvor produkter indgår i kontinuerlige kredsløb f.eks. gennem leje- og deleordning, reparation og genanvendelse. Disse ideer er ikke nye på Christiania, hvor de har været praktiseret i mere end 50 år. Det rejser dog alligevel to spørgsmål: For det første: Hvad har Christiania som experimentarium at byde på i den udvikling af bæredygtigt byggeri? For det andet: Hvad skal vi konkret bestræbe os på, når der skal bygges på Christiania?

I lanceringen af det årlige "Building Green" i Forum, København, der af arrangørerne bliver betegnet som en "bæredygtighedsevent" lød invitationen (2021): "Alt er forbundet – menneske, naturen og klimaet. men langt hen ad vejen er vi blevet afkoblet fra den forbundethed, og vi er blevet afkoblet fra naturen." Det vil de fleste (måske alle) christianitter kunne skrive under på. Men har vi som experimentarium stadig noget at gøre, i det som arrangørerne betegner som "krydsfeltet mellem kunst, kultur, social inklusion, videnskab og teknologi"?

For os at se er svaret Ja! Det kan sagtens være, at de nye spillere med storkapital i ryggen for længst har taget føringen mht. videnskab og teknologi. Men videnskab, der foregår i laboratorier og på institutter, er ikke det eneste, der bringer Verden fremad. Der er også brug for lavteknologiske innovationer. Det kan skabes, hvor mennesker får den fornødne fred og frihed til at skabe praktiske og beboer-nære løsninger på lokale problemer i dagligdagen. Og så kan disse endda indimellem blive noget, der får betydning i en videre verden. Christiania har også noget at byde på, hvad angår dannelse af fællesskaber, kunstneriske udtryk i hverdagen, ressourcebesparelse og lighed. Det er noget, der utvivlsomt vil blive nødvendigt i det øvrige samfund i de kommende år. Og borgerinddragelse, hvor vi efter vores mening vel er noget nær danmarksmestre.

Endelig er der, det med naturen. Her kan Christiania være noget særligt, fordi vi har beboerne med os fra starten (sidst naturen på Christiania var truet kunne Christianias Frie

Natur på kort tid samle 22.000 støtteerklæringer), og vi har masser af vild selvgroet natur. Det er der allerede, og skal ikke først forberedes på landskabsarkitektens tegnebrædt og siden arrangeres af gartnere og andre fagfolk, men bliver i langt videre udstrækning til ved at den forvaltes fleksibelt.

I vugge-til-vugge konceptet indgår, at et byggeri ideelt skal være et positivt bidrag til biodiversiteten på stedet. Lykkes det, i det åbne kreative og rekreative område i økologisk balance, som er målet for Christiania, kan der til fredskov, skov, krat, græs, ferskt og brakt vand lægges endnu to habitat/naturtyper:

Nybyggeri og (hvis det bliver aktuelt) naturvenligt udformede stormflodsbyggeri.

Naturhensyn ved nybyggeri knytter sig:

- For det første til materialevalg: Om graden af ressourceøkonomisering, økologiske hensyn ved byggeprocessen, og om der vælges træ, evt. genbrugstræ, sten, beton eller andet, samt græs på taget og planter på muren?
- For det andet til indretningen: Om der anvendes jordvarme, søvarme, solvarme, solceller, fælles- eller fjernvarme, rodzoneanlæg, regnvandsopsamling eller kloakering, og belysning i, på og ved bygningen.
- For det tredje til habitatmulighederne: Om der er redekasser til spurve og mejser, små overdækkede afsatser til solsorten, tagsten med indbyggede reder til svaler og mursejler. Drikkesteder til fugle, Gemmesteder under huset for pindsvinet.
- For det fjerde til de umiddelbare omgivelser: Skal der være plads til blomsterkummer, en plejet have evt. dyrket køkkenhave, eller en mere eller mindre naturvenlig have med plads til at naturen kan udvikle sig til noget, der er "Vild med vilje".
- For det femte indpasningen i det omkringliggende landskab: Indgår huset med sin højde og drøjde og facademateriale, farver, indre og ydre belysning på en måde, så det bidrager positivt til natur-/kulturlandskabets herlighedsværdi?

På alle fem punkter er der brug for en indsats. Den må meget gerne være eksperimenterende, hvilket kan fremmes, hvis aftalen mellem Fristaden og Staten er indstillet på det, f.eks. ved at være fleksibel mht. at give dispensationer fra normer der ellers er gældende i det øvrige Danmark. Men det kræver politisk vilje og anerkendelse af at bæredygtig udvikling er en tidskrævende proces. Derfor kan eksempelvis stramme deadlines være en hindring for en optimal udvikling, hvor naturen og det bæredygtige princip er tænkt ind.

I 2005 udgav Fristaden Christianias Baggrundsgruppe den smukke publikation, "Christiania – En hvidbog i farver". Heri foregriber Bjarne Luftkastel, det der efterlyses i det foranstående. I en fremtidsdrøm ser han nødvendigheden af "et afgørende paradigmeskift. At menneskene hjælper naturen frem og afgiver plads og ejendomsret til det vilde." Og senere slås det fast, at "Christiania er eksperimentet der udfordrer normen for "hvordan man plejer at bo", i enkelthed med små midler og i tæt kontakt med naturen. – Det bliver der også brug for fremover - måske i højere grad og før end de fleste forestiller sig.

Christianias områder

Dette afsnit indeholder en kort beskrivelse af naturen på hvert af Christianias områder. Teksterne indeholder udover beskrivelser af naturen en opsummering af den nuværende pleje, fremtidige målsætninger, og med hvilke midler disse målsætninger kan opnås. Disse områder beskrivelser og målsætninger er lavet i samarbejde med hvert enkelt område gennem "grønne områdevandring" foretaget i 2022, for at skabe maksimal beboer inddragelse og indflydelse på naturplejen på Christiania. Samtidig sikrer det, at naturplejen bliver så lokalforankret som muligt. Konkrete arbejdsopgaver planlægges altid i samråd med områderne med udgangspunkt i de overordnede mål beskrevet..

Derudover er der udarbejdet konkrete detailplaner til internt brug med hvert område for at sikre en struktureret tilgang til naturplejen på Christiania i hvert område for de næste 10 år. I plejen af skovområderne tages de seks hovedhensyn mht.: biodiversitet, variation, placering, æstetik, sundhed og udbytte, som beskrevet ovenfor. Med undtagelse af urørt skov, hvor den eneste indgriben vi laver, er over for invasive arter.

Norrdyssen

Norrdyssen er karakteriseret ved at være defineret ud fra autenticitetsprincippet (eksisterende naturforhold er i reglen bedre, end dem vi kan skabe. Man bør derfor pleje eksisterende bevoksninger fremfor at plante nyt, og vælge oprindeligt danske arter). Her er flere karakteristiske træer i området bl.a. en af Danmarks ældste og største seljerøn ved Nirvana, en Christiania-beskyttelse af solitær ahorn og ask mellem Kompostteltet og Hundehuset. Knap så autentisk, men også Christiania-beskyttet finder man i samme område et utroligt smuk amerikansk trompetkrone træ. Der er mange gamle tjørn (200års tjørn), nogle er dog ved at gå ind i livets efterår, der er dog også rigtigt mange nye unge selvsåede på vej, så der sker en naturlig foryngelse af tjørne bestanden. Den generelle træ-bestand er domineret af ask, ahorn og tjørn.

Netop det at være på vej er noget af det, der er karakteristisk i Den Grønne Plan for Norrdyssen. I forbindelse med den nyanlagte Dyssevej, medfølger der også opgaver omkring vedligeholdelse. De forbedrede vejforhold holder gæster og besøgende på vejen. Vi vil meget gerne øge herlighedsværdien langs vejen med flere åbne lysninger, kig udover sø til glæde for vores gæster og os selv. Dette er også en måde at styre folks færdsel på.

Kravene fra myndighederne for fritskæring af vej har ændret sig i forhold til højde og bredde, hvilket også påvirker udtrykket langs vejen. Vi oplever også, at det er større lastbiler, som benytter Dyssevejen til at levere brændsel og materialer. Området står selv for at klippe deres hækbevoksning ved vejkant, men træerne tager Christianias Gartnergruppe sig af. Hækken skal klippes helt tilbage til bag vejkant af asfalt hver sæson. Ligeledes kan det i høj grad betale sig at vedligeholde vejkanten. Jo mere man fjerner og river organisk materiale, jo længere holdbarhed er der i vejen, og dermed forlænger man vejens levetid. Pt. har Christiania ikke afsat ressourcer til dette som en gartner-forvaltet opgave, derfor er det

nødvendigt, at området ser det som en beboer opgave. Eftersom der har været flere renoverings-og byggeprojekter i området, har det også skabt slid på den omkringliggende natur. Det er dog tydeligt, at den øgede bevidsthed skubber udviklingen i den rigtige retning. Det er vigtigt at understrege, at det stadig er vigtigt med respekt omkring træerne samt deres rod-krans og rodnet, når der bygges og komposteres. Byggerod forekommer dog stadigt, og det har yderligere konsekvenser end for naturen, nemlig at det bliver et rotte habitat.

En stor del af de kommende fældninger af risiko-træer i området kan i den grad relateres til sygdommen asketoptørre, og det kommer uundgåeligt til at påvirke udtrykket i området. Dog er det værd at bemærke, at aske solitær træerne omkring Aircondition er i rigtig god stand, og de vil kun blive beskåret yderst nænsomt over de næste 10 år. Fældningerne af de syge asketræer, kan dog også påvirke området i en positiv retning, da det ask der ikke kan benyttes til natur-materialer, vil blive henlagt til biodiversitet. Der vil ske mere henlæggelse af stort ved/ stammer, så mængden af dødt ved øges. Ligeledes vil der blive henlagt stort og større grenkompost, da vi har oplevet i de forgange 10 år, hvor dette også har været en ambition, at det i mindre format forsvinder. Vi formoder det døde ved/træ bliver brugt til bål. Udover der bliver lagt mere ved og gren kompost har gartnergruppen også skabt en organiseret kompost station nord for Kompostteltet, der både kan benyttes af beboere og gartnergruppen.

På Norddyssen findes der to bistader, som bidrager med hjælp til bestøvning af frugt, træer og bær i området. På bagsiden af volden mod Ydre Stadsgrav, den såkaldte "Glacis", findes der urørt natur fra Hundehuset i syd til nordsiden af Aircondition, samt fra nord for Karuna til nordsiden af Nirvana. Dog bliver med "Christiania øjne" invasive arter som liguster og brombær bekæmpet med relativt høj succes. Ligeledes vil der blive plejet rundt om henrettelsespladsen for at markere det erkendbare historiske sted på spidsen af Aircondition. I nærmeste fremtid vil vi udvælge og afmærke værdifulde træer, der skal danne udtrykket for fremtidens Norddysse.

Planerne om at bygge et fugle udkigstårn, er blevet skrinlagt, da Christiania ikke syntes det er en god ide at lave nogen form for offentligt bygning, der inviterer til at blive et midlertidig hjem. Årsagen er presset fra den store mængde psykisk udfordrede eller hjemløse der besøger Christiania, der hurtigt ville kunne opfatte dette som et midlertidig hjem eller opholdsted. Af samme årsag etablerer Christiania heller ikke shelters til overnatning. Se kort over Norddyssen bilag 1, side 48.

Midtdyssen

Fra Dysebroen i syd til Hundehuset i nord strækker Midtdyssen sig over et utroligt naturskønt område, hvor samspillet med bebyggelse og natur går hånd i hånd. Området er især karakteriseret af de to vinkelgårde Fakirskolen og Autogena, i hver sin ende af området. Begge vinkelgårde er omgivet af smukke ahorn og ask ræketræer, hvor vi laver så nænsom træpleje som muligt. Glacis området rundt om Fakirskolen fremstår som fuldstændigt urørt skov, hvor Autogena adskiller sig ved at have Tarzan Pladsen i den sydlige del af bastionen, dog med bastion redannen samt det nordlige del står som urørt skov. Dette er primært en beboer-holdt plads, hvor gartnergruppen er behjælpelig med årlig beskæring og fældning, samt slåning.

Husene på den lille vold på Dyssen med haver på bagsiden mod den Ydre Stadsgrav skal fastholdes respekten for de urørte natur arealer ud til Ydre Stadsgrav. Det gælder om at styrke områdernes opfattelse af naturhensyn og principper for god natur.

En stor del af de fældninger der gør sig gældende for de næste fem år i området er primært forbundet med byggeskader rundt om nybyggede/renoverede huse. En anden dominerede grund er at en ca. halvdelen af aske-standen lider af asketoptørre, og de vil blive fældet, der hvor de udgør risiko.

Træerne på jordvolds-kurtinerne foran de små vagthuse/skillehuse er generelt dårlig tilstand, bl.a. fordi der sker meget jord opfyld og dermed ændring af jordniveau. Flere steder vil vi dog undgå at fælde de syge ask og i stedet skabe "ringede" træer, så stammen i stedet for at ligge som henlagt på jorden, vil stå som et lodret habitat for både insekter og fugle, mens træet er langsomt døende. Teknikken med "ringede" træer har vi allerede brugt flere steder på Midtdyssen. Der er desværre en meget høj grad af brændesankning på Midtdyssen, vi har en ambition om at alle henlagt grene og stammer gerne må blive, så der bliver så mange forskellige habitats muligheder til insekter som muligt. I forlængelse af sidste plejeplan er det vigtigt at understrege, at der har været en succesfuld bekæmpelse af japansk pileurt med fiberdug og barkflis ved Ednas hus.

Rent træ bestandsmæssigt går Midtdyssen også igennem en udviklingsperiode, for udover at have en stor del ask i området, findes der også flere enklaver af elm, som vi vil tynde kraftigt ud i, og forsat vil reducere bestanden af. Ligesom på Norddyssen er der også rigtig mange 200 års tjørn der er på vej ind i afslutningen af livscyklusen, men der er rigtig mange nye selvsåede tjørn på vej der sikre standen.

Ligeledes er der også rigtig mange selvsåede kirsebær, røn og taks på vej i området, og i forbindelse med udtynding af elm og ask bliver der ligeledes mere plads til dem.

Dette kan blive komplimenteret med en ny udplantning af rækketræer som eg, lind, birk, seljerøn og avnbøg i dialog med området primært mellem Autogena og Hundehuset. Se kort over Midtdyssen bilag 2, side 49.

Syddyssen

Syddyssen er meget karakteriseret af variationsprincippet (etablere variation ved udformningen af det enkelte område med både et stærkt kultiveret og et 'vildt hjørne', eller ved at variere pleje indsatsen). Der er det "vilde hjørne" i syd på den såkaldte "Glacis" bag volden ved den Kosmiske Blomst, aske solitær træerne rundt om den Kosmiske Blomst, de kultiverede lysåbne baghaver fra De Tossedes Paradis i Syd til Bulmeurten i Nord, afsluttende med det lys åbne område foran Bulmeurten.

Der er flere flotte ege træer på vej, de kommer til at forskønne og give området karakter flere hundrede år ud i fremtiden. Vi vil forsat holde poppel bestanden i ave.

Det ses bl.a. ved pladsen foran Bulmeurten, hvor poplerne har fungeret som ammetræer.

Der er rigtig mange ask i området, og forholdsvis meget aske-toptørre i området. Det vil om noget komme til at påvirke områdets udtryk over den næste årrække. Vi ved allerede nu, at det ene af rækketræerne ved Kosmiske Blomst skal fældes. Der er dog flere kirsebær-træer

på vej, hvor flere er potentielle gode erstatninger. Syd for Kosmiske Blomst findes også japansk pileurt, som vil blive bekæmpet i løbet af plejeperioden.

Den primære indsats i området er vedligeholdelse af vej, samt af række træer. Der er generelt flere række træer, der bliver påvirket af efeu, som det er vigtigt, der bliver taget stilling til, da det på den side er et fuglehabitat, men på den anden side en trussel mod træet om en langsom død. Vi ønsker at lave genplantning ved Kosmiske Blomst, dette med en vis form for beboer deltagelse, da de første etablerings år vil kræve vanding og indhegning. Vi har etableret en kompost station på spidsen af den Kosmiske Blomst, og ønsker yderligere at etablere en kompost station på Syddyssen, evt mellem "golfbanen" og den store brændte ask. Se kort over Syddyssen, bilag 3 side 50.

Den Blå Karamel

I den Blå Karamel dyrker vi vild kultur-natur i det skov dominerede område, samtidig med at Den Blå Karamel også er influeret af Autencitets-Princippet. Den fortsatte beboelse i disse skov områder (Bjørnekloen og Den Blå Karamel) har stor værdi for naturen på flere måder. Dels er oplevelse af "det beboede vildnis" en kvalitet, der befordrer fantasien, og som kun sjældent kan opleves andre steder i landet. Dels er beboelsen en mere pragmatisk garanti for en vis tryghed for den besøgende, og noget der i en vis grad kan holde udefra kommende folk fra at campere illegalt, deponere affald, skade vegetationen, afbrænde bål, mv.

Vi har erfaret at det ikke er hensigtsmæssigt at lave udpræget urørt skov i Blå Karamel, men at små indgreb er nødvendige for at kultivere naturen til en hvis grad. Lader vi vildnisset dominere, vil de stærkere og invasive (liguster og armensk brombær) arter få overtaget. Vi ser flere eksempler på, at liguster, snebær og armensk brombær breder sig uhensigtsmæssigt ud over området, og vi vil fortsat bekæmpe arterne som værende invasive. Vi hjælper naturen på vej til et alsidigt udtryk og skabe artsrigdom som er områdets vision.

For at øge biodiversiteten så insektlivet kan udfolde sig, henlægger vi fældede træer til nedbrydning af dødt ved. De forskellige nedbrydningsprocesser er vigtige for et naturligt insekt og dyreliv, for at skabe en så høj variation så muligt, der tilgodeser så mange arter så muligt. Derfor er det vigtigt at beboere og gæster respekterer dødt ved (træ og gren) som habitat og ikke bruger det til brænde. Vi opfordrer til at man medbringer brænde til bålpladsen, frem for at sanke i skoven. Vi har anlagt en kompost- og grenstation ved Fælleshuset, for at give beboerne en mulighed for afvikling af eget haveaffald og gren materiale fra pasning af egne haver og selvforvaltning i området. Ideen er at bioaffald forbliver som biomasse i området frem for at blive kørt væk. Hvis området ønsker det, etablerer vi også gerne kompost stationer på nedre sti.

Vi simulerer lynslag i døde træer gennem et eksperiment, hvor vi river og flår kronen af fremfor at lave skær med sav, så de splintrer. Det giver mulighed for hurtigere nedbrydnings og forrådnelses-processer, grobund for svampe og mulige huller til habitat for bl.a. flagermuse. Fremfor at fælde risikotræer, vælger vi så vidt muligt at "afkroner" og "ringe"

stammen. Ringning er en teknik, hvor man skaber en kontrolleret aflivning. Vi fjerner barken, vækstlaget og en del af splintveddet i en vandret ring rundt om stammen, så nye vanris ikke kommer til og træet går ud. Vi forholder os løbende til sygdommen aske-toptørre, som er observeret i hele Blå Karamel. Blå Karamel har en stor bestand af ask, og sygdommen vil på sigt ændre udtrykket i området. Vi ser stadig konsekvenserne af 1980ernes elme-syge, og vi fjerner løbende elmetræer, både rodskud og ny-etablerede, der stadig lider under sygdommen.

En del af de gamle solitær træer er lokale bosteder for spætten. Vi vil være opmærksomme og prioritere "spætte-træer", som i stedet for fældning vil blive sikret ved beskæring eller andre sikringstekniker. Det er dog altid en balancegang i sikringen af beboelse og færdsel og så dyreliv. I samarbejde med Blå Karamel har vi under område-vandringen lavet en specifik beskæringsplan for solitær træerne (ask, kastanje og ahorn) på voldkronen, hvor vi over de næste 10 år vil minimere risiko i forhold til færdsel og huse ved at beskære og benytte kronesikringsteknikker, frem for at fælde.

Vi arbejder ud fra princippet natur-retur; vi bruger materialer fra fældede træer i området til at bygge trapper, ramper, gelænder og bænke. Vi skaber så vidt muligt en proces, hvor lokale materialer bliver til lokale rammer. Altså så klimavenligt som muligt. Det er vigtigt at området deltager i vedligeholdelsen af de rammer vi skaber. Det drejer sig om vedligehold af trapper og ramper, hvilket vil sige fjernelse af ukrudt og rivning af blade.

Vi plejer også æblelunden på søsiden af volden mod Hangaren og sikre, at der også er frugt i det skov dominerede område.

Magasindammen er en del af fæstningsanlægget og har oprindeligt haft helt åbent vandspejl. I Blå Karamel er en del af magasindammen oprenset i 2008. Oprensningen har fritlagt en del af magasindammens vandspejl. Resten er efterhånden groet til, hovedsagligt med pil og har udviklet sig hen mod mose-lignende natur. Det resulterer i et mere varieret miljø ved magasindammen, til glæde for en række arter af flora og fauna, der lever i og ved magasindammen. Samtidig kan historisk interesserede få et billede af, hvordan denne del af fæstningsanlægget har set ud. Dog er denne ferskvands natur bl.a. truet af saltvandet fra inderhavnen lige på den anden side af Refshalevej, og det har været besnærende tæt på under diverse storme.

Fremtidsudsigterne hvor havet stiger er også en trussel. En form for kystsikring vil være med til fremtidssikre det unikke stykke ferskvands prægede natur i midten af København.

Der er blevet renoveret stier i Blå Karamel. I forbindelse med renovering af stisystemet klipper vi stierne fri og skærer buske og træer tilbage, så vejen bliver holdt fri. Det er rigtig vigtigt at afklip/bunker af grene ikke ligger på afvandingssiden. Det er den side hvor vandet skal løbe af fra, mellem sti og nedløb til vold, da det ellers spærre for afløb af vandet, og danner vandpytter, og dermed øget vedligehold og udgifter. Område indsatsen er afgørende for, hvor lang holdbarhed der er på stisystemet.

Bjørnekloen

Bjørnekloen ligger i forlængelse af Blå Karamel og er en del af skovområdet omkransende

Frederiks Bastion med omkringliggende magasindam fra Vadestedet og stien mod Bunkeren i Blå Karamel i Syd til Søminen i Nord, der nu huser Restaurant Noma, og derfra fra voldkronen og ud til Refshalevej og videre tilbage langs Refshalevej og hen til Mombo.

Skoven har generelt et højstammet udtryk, dog med en underskov især i den nordlige del af voldkronen samt stadsgrav siden af volden der domineret af ris og rodkud især elm og ask, dog komplementeret af en masse unge tjørn, der er på vej. Kronelaget udgøres overvejende af blanding af ask og ahorn der også er den dominerende træart med tjørn indimellem, samt række træer af hestekastanjer på voldkronen syd for Vadestedet. Flere af de store ask er angrebet af svamp, men lider dog ikke af asketoptørre som ses andre steder på Christiania. Til gengæld er en stor del af de yngre bestand af ask angrebet af toptørre. Derudover findes der en del seljerøn, spidsløn, gråpære, fuglekirsebær i store eksemplarer samt nyplantet eg, lind og bøg. Der er en god taks bestand på vej i området, hvor der ikke bliver reddet på hest. Lige efter huset Langbortistan er hensigten at skabe et udtryk af urørt skov hen til Søminen dog med undtagelse af bekæmpelse af liguster. I bekæmpelsens navn er der også behov for at fjerne japansk pileurt ved Fuglehuset med fiberdug og barkflis.

Langs Refshalevej er der æbletræer der har behov for at blive beskyttet især i forhold til de parkerende bilister langs Refshalevej.

Det er en prioritering at skabe lysning rundt om frugttræer, som findes i Bjørnekloen som fuglekirsebær, hyld, mirabel, æble og gråpære. Der tyndes simpelthen ud i elm og ask rundt omkring frugt koncentrationen. Derudover er det en ambition at få skabt lysåbne voldsider på den østvendte del ved mellem Vadestedet og Langbortistan, der kan skabe plads til både frugt og planter. Den øgede mængde af frugt er bl.a. for at komme insekt livet til gavn og dermed også fuglelivet, samt de bistader der er i området.

Derudover har vi et ønske om at samarbejde med beboerne om at udvikle et grøn kompost og gren kompostsystem lignende til det der er blevet lavet i Den Blå Karamel. Sidst men ikke mindst planlægger vi at renovere hele stisystemet i Bjørnekloen, vi er blandt andet gået i gang med nedre sti i stykket fra Refshalevej til Stenhuset i den nordlige ende af Bjørnekloen.

Ydermere, er der blevet udtrykt interesse fra Bjørnekloens side om at få oprenset magasindammen som det er sket i den Blå Karamel i 2008, grundet de gavnlige effekter der for insekt-, fugle- og andre dyreliv.

Både i Blå Karamel og i Bjørnekloen findes der magasindamme. Dammene er en del af fæstningsanlægget og har oprindeligt haft helt åbent vandspejl. Begge damme er efterhånden groet til, hovedsagligt med pil og udvikler sig hen mod moselignende natur. I Blå Karamel er en del af magasindammen blev oprenset i 2008. Oprensningen har frilagt en del af magasindammens vandspejl. Det resulterer i et mere varieret miljø ved magasindammen, til glæde for en række arter af flora og fauna der lever i og ved magasindammen. Bl.a. findes der en større bestand af Lille vandsalamander. Samtidig kan historisk interesserede få et billede af, hvordan denne del af fæstningsanlægget har set ud.

Træer der står tæt på bebyggelse fældes, eller beskæres løbende, efter ønske og aftale med de enkelte beboere.

Området udvikler sig mod urørt skov og tæt bevoksning. Skoven vil på længere sigt udvikle et vildt og urskovslignende præg, med væltede stammer, hule træer og høj biodiversitet. Naturkvaliteten øges i magasindammene og tilgroningen reduceres.

Bjørnekloen som urørt skov:

Den urørte skov er arealer der uhindret udvikler sig på naturens præmisser. Sådanne områder findes allerede i nogen grad på Christiania og i Bjørnekloen. Urørt skov er skov, hvor der ikke foretages nogen form for hugst eller udtynding af træer og buske. Døde træer efterlades i skovbunden. Dødt ved er en vigtig forudsætning for en lang række dyrearter, herunder hulrugende fugle, flagermus og insekter, samt mange Svampearter. Bjørnekloen har i en årrække tilnærmelsesvis været plejet efter principper for urørt skov, men mængden af dødt ved er fortsat lille i områderne. Specielt dødt ved i store dimensioner danner grundlag for en høj artsmangfoldighed. Ydermere er det vigtigt at der både findes stående og liggende døde stammer, da levevilkårene er forskellige i liggende og stående dødt ved. Kontinuitet er en vigtig faktor i al naturpleje da det tager tid for arter at indfinde sig i områderne. Samtidig er det vigtigt at der konstant er træer i alle aldersklasser med en stor spredning af arter, for at sikre flest mulige forskellige mikrohabitater, og dermed den størst mulige biodiversitet. Urørt skov får med tiden et vildt og urskovsagtigt præg, med væltede træer i forskellige stadier af Forrådnelse, vi skaber lysninger til blomsterning f.eks. til syd øst siden af volden mellem Vadestedet og Langtbortistan.

Se kort over Bjørnekloen, bilag 4 side 51.

Nordområdet

Nordområdet består af et rigt udsnit af forskellige naturtyper og er domineret både af varitions-princippet og autencitets-princippet. Her findes både bynatur i området omkring Langgaden og Børneengen, den lysåbne natur i den sydlige del af voldkronen omkring Børneengen, samt den østlige del søstien fra Hangaren til bastionen, samt skov karakteristika i den nordlige del af voldkronen og den østlige del af søstien fra Mælkebøtten til den nordøstlige del af bastionen.

Nordområdet huser også flere i Christiania øjne unikke naturtyper, nemlig kolonihaverne mellem Refshalevej og Langgaden. Dette fungerer som en natur-korridor mellem skovområderne på Christiania og skovområdet på Arsenaløen (Holmen) på den anden side af Laboratoriegraven.

På den anden side af Langgaden findes Refshalevej, hvor gartnergruppen assisterer med beskæringer til at holde vej og parkering fri.

På Refshalevej i den nordlige del af Nordområdet har Christianias Gartnergruppe deres materialegård, som blandt andet fungerer som kompoststation, brændeopbevaring, materiale opbevaring både i træ og sten, samt et lille lager af materialer og værktøj i en skurvogn.

I skov området i den nordlige del af voldkronen af Børneengen har vi flere store popler under observation, flere af dem udgør en stor risiko i forhold til stisystemet, og de vil blive fældet og henlagt til insekt-bo og biodiversitet. Autencitetsprincippet kommer i spil i den lysåbne del af voldkronen i den sydlige del af Nordområdet hvor den historiske erkendbare voldprofil er meget tydelig, samt at her findes nogle af de bedst bevarede række træer i form af ask og ahorn fra den historisk tid. Derudover er i der 2014-16 plantet erstatningstræer i form af lind, eg og spidsløn, der sikrer fremtidens udtryk i form af række træer. Derudover er der lavet skybrudssikring af vold og stisystem. I forbindelse med renoveringen og vedligehold af stisystem vil vi lave en øget indsats mod snebær og armensk brombær på voldkronen rundt om Børneengen.

Den lysåbne natur med frugt i den østlige volds side af i den nordlige del af Nordområdet er præget af en birkelund med tjørn i hver sin ende og med eg plantet ind imellem. Dette er kombineret med at der er plantet æble, solbær og ribs, mens der er en naturlig forekomst af hyld, mirabel, gråpære og fuglekirsebær. Et rent skatkammer for insekter og fuglene. Udover frugt træer og buske vil vi gerne supplere med at plante avnbøg som hører hjemme i hasselfamilien. Den lysåbne natur er styrket og fastholdt i strækningen fra Chateau i Nordområdet i retningen mod Blå Karamel er sti og vold blevet tyndet fire gange over denne 10 årige periode, til gavn for blandt andet jordhveps og bier, som etablerer habitater i de gamle elme stød.

Ved den nordlige rodzone ved Hangaren i samme strækning er der blevet succesfuldt bekæmpet japansk pileurt med fiberdug og barkflis. Samme metode forventer vi at anvende mod den japanske pileurt i Langgaden overfor det Lyserøde Børnehus, samtidig med at vi anlægger en kompoststation i forlængelse af skraldestationen. På selve Børneengen er der en meget ikonisk troldpil som vi følger tæt og forventer at lave en kronereduktion af.

På søside strækningen langs Stadsgraven fra Mælkebøtten til den nordøstlige vold af Børneengen, vil vi gøre en indsats mod ask med toptørre samt tynde ud i elm. Derudover er der behov for en forsat beboer indsats mod den invasive efeu på voldskråningen, hvilket blandt andet kan komme til udtryk ved at lysåbne under Chateau rampen så der bliver plads til de vilde tulipaner i foråret.

Forsøget i Nordområdet med at udlægge hø fra biologisk mere næringsfulde overdrev fra Amager Fælled, viste sig ikke at have nogen nævneværdig effekt, hvorfor vi stoppede proceduren. Derimod har høslet/fjernelse af næring i det sene efterår/ tidlige vinter vist sig at have en mere gavnlige effekt i forhold til tidlig blomstring og arts mangfoldighed. Se kort over Nordområdet, bilag 5 side 52.

Mælkebøtten

Mælkebøttens område er som Nordområdet kendetegnet af flere naturtyper. Mælkebøtten er dog et endnu tættere bebygget område, og de fleste grønne arealer ligger i forlængelse af bebyggelse og defineres som bynatur. Det kommer til udtryk i have anlæg, klippede plæner og eksotiske buske, men som overalt på Christiania findes der hjørner med vild natur, også i bynaturen. Mælkebøtten har adopteret Frederiksberg Kommunes Træpolitik, som betyder at

alle træer der er mere end 25 år gamle skal forbi et rådemøde, hvis de ønskes fældet eller beskåret.

Langs Mælkebøtten gennem volden og ned langs Fluepapiret til Dyssebroen er der blevet anlagt en ny cykelsti gennem Christiania. Den stiller højere krav til pasningsgraden, både i forhold til infrastruktur og sikkerhed, samt belastningen er langt højere pga. antallet af gæster der tager ophold på Fluepapiret.

På bastionens sydside, hvor cykelstien skærer sig igennem volden, er voldkronen dækket af spredte træer og buske, mens voldsiden er krat med tjørn, hyld, mirabel, og rose, og med aske og ahorn træer indimellem. Solitærtræerne på toppen af voldkronen er ask og ahorn, og der er plantet eg og ahorn, samt fuglekirsebær som fremtidige erstatninger. Der er plantet slåen på voldsiden på hjørnet af volden. Nedenfor volden findes det rekreative område Fluepapiret.

Fluepapiret er et rekreativt område med græsbevoksning og solitær træer som ahorn, ask og fuglekirsebær, og indimellem er der mange gamle tjørn, samt nyplantet gråpære og hængepil. Mælkebøtten, og ikke mindst Fluepapiret, er i sommerhalvåret udsat for et meget stort slid. Langs Fluepapirets bred mod Stadsgraven er der foretaget en omfattende kystsikring for at forhindre udvaskning. Kystsikringen er udført med kampesten. Fluepapiret bliver slået efter behov i sommerhalvåret, dog med små vildtgroende partier, med blomstrende vækst. Der bliver foretaget topdressing og eftersåning efter behov. For enden af Fluepapiret findes Christianias Mindeplads lige før Dyssebroen. Her lægges blomster, buketter og dekorationer efter begravelser. Gartnergruppen har overtaget oprydning og pasning af mindepladsen. Der er behov for, at der bliver lavet et permanent regnvandsafløb for at sikre afvanding fra vold og vej.

Fra voldkronen og til Stadsgraven på bastionens østside, fra Dyssebroen til Nordområdet, er arealet dækket af en for Christiania typisk skovbevoksning med ask og ahorn, samt en række andre arter som tjørn, hyld, mirabel, fuglekirsebær og gråpære med roser spredt ind imellem. Der vil der ske udynding i ask, ahorn og elm for at favorisere de frugt bærende træ arter.

I den netop overstået plejeperiode er Fort Knox blevet revet ned. For at genoprette skov og natur i området er der plantet rød el, benved, røn, skovfyr, rød kornel, vrietorn, seljepil, kvalkved, lind, hassel, blågrøn rose, femhannet pil, taks og tjørn. Udover det er der selvsået ask, ahorn, tjørn, vild kaprifolie og elm, som vil blive tyndet ud for at give plads til det nyplantede. For at beskytte det nyplantede område blev der som tidligere nævnt lavet et kvashegn, som blev fjernet pga. påbud, hvilket må siges ikke at være en særlig bæredygtig strategi.

For enden af Fort Knox området lige syd for Bjarne Sø, planlægges der at fælde en del af de unge aske træer, der har toptørre, direkte ud i søen. Her er det tanken at de under deres videre nedbrydning i årene fremover også vil kunne bruges af vandfuglene til at bygge rede om, og som udkigspost under fødesøgning. Med fordel kunne der anlægges en gren kompost foran til at beskytte fuglehabitatet. Her er ingen rørskov blandt andet pga. den høje

sø-brink. Der vil ligeledes blive etableret en gren kompost i hjørnet mellem Nordområdet og Mælkebøtten i samarbejde med begge områder, som tilsvarende vil tilgodese fuglelivet i området.

På voldsiden overfor Fort Knox er der en heftig vedbend bevoksning, som dominerer hele underskoven, og vokser op af flere træer, både unge og gamle. Der skal der gøres en indsats med vedbendens udbredelse, og der skal udvælges hvilke træer den skal være i og fjernes fra resten.

Hele voldsiden rundt om Mælkebøtten er karakteriseret af flere "løb" ned af volden, altså menneskeskabte stier, disse er forsøgt blokeret med grenbunker med mere eller mindre succes. Faktum er at disse løb slider hårdt på volden. Stien på toppen af voldkronen er ligeledes hårdt slidt, og vil i den kommende periode blive renoveret, det samme gør sig gældende for rampen i den sydlige ende af bastionen.

På indersiden af bastionen, der er det dominerende beboelsesområde i Mælkebøtten, findes en enorm skøn havekultur, ikoniske ege, linde og birke træer, samt en meget flot æblelund på Omeletten. I Langgaden er stykket i Mælkebøtten domineret af mange forskellige rosen-arter og blomstringen er fantastisk i sommer halvåret. Dette kommer allermest til udtryk i området ved Rosenhaven ved Laden.

På den anden side af Langgaden findes Refshalevej, hvor gartnergruppen assisterer med beskæringer til at holde vej og parkering fri. Sidst men ikke mindst arbejdes der på at anlægge en grøn kompoststation primært til beboernes haveaffald et sted på indersiden af volden. Et anlæg af den størrelse, som skal servicere to områder, kræver en høj beboer deltagelse fra både Mælkebøtten og Fabriksområdet. Plan og pasning aftales med omfattede områder. Se kort over Mælkebøtten, bilag 5 side 52.

Fabriksområdet

Fabriksområdet er et stort og alsidigt område, som både dækker en del af Christianias bynatur, meget velbesøgte grønne områder på Ulriks Bastion, samt hjørner og afkroge, hvor der sjældnere færdes mennesker.

Ulriks Bastion

Den sydøstlige del af Ulriks bastion er præget af lysåben natur, området er rekreativt område med græsplæner, grusstier, trapper, udsigtspunkter med siddepladser. Udover at plænen bliver plejet og slået på toppen af voldkronen, bliver "ukrudtet" ligeledes plejet, her er nemlig blomstrende ukrudt af høj værdi for insektlivet blandt andet sæbeurt, døvnælde, kugle- og marie tidsler, burrer, storkenæb, hvid kløver, vild kørvel, brændenælde, bredbladet vejbred, løgkarse m.m. Derudover findes der en meget ikonisk blodbøg lige på hjørnet af voldkronen ved Nemoland. Nedenfor langs stadsgraven findes også lysåben natur med mange krogede smukke tjørn, samt kystsikring, der giver området høj værdi, og bliver brugt til rekreative aktiviteter helt ned til vandkanten.

På pynten af bastionen starter bebyggelsen og her er der blevet nyudplantet tjørnehæk (55 meter) af historisk karakter for at skærme beboerne mod den heftige belastning fra besøgende. Denne nyanlagte tjørnehæk vil blive plejet af gartnergruppen indtil den er godt etableret og fortsat pleje kan overtages af de lokale beboere. Ligeledes har tjørnehækken været med til at sikre et fugle habitat, der er anlagt mellem de to huse, og står urørt hen og sikrer fuglene et roligt hjørne langs vandkanten uden menneskelig indblanding.

Der er flere store ask langs søstien rundt Ulriks Bastion mod Tolvkanten, som lider af asketoptørre og de vil i løbet af perioden blive fældet mod søen for at skabe redeplads for fugle og fiske plads til fiskehejren. Der er dialog med området om, at de kan blive erstattet af eks. .el og birk.

Det lysåbne rekreative område på voldkronen i den sydlige del af bastionen, glider videre over i højstammet skov af ask, ahorn og hestekastanje. Udover de højt opstammede træer findes der også lavere frugtbærende træer som morbær, mirabel, weichsel, tjørn og gråpære i skovområdet. Hertil hører at der er plantet nye række træer i form af eg, ahorn og lind til at fremtidssikre den højstammet krone-tags udtryk. I den nordlige ende af Ulriks Bastion nord for Tolvkanten på volden mellem Indkøberen og Åstedet bære præg af en meget lavt krone tag, og er ret så lysåbent, her er blandt andet for nyligt udplantet en ny æblelund.

Indersiden af bastionen er præget af bynatur med haver, der producerer en del kompost. Det er derfor aftalt med området at der vil blive arbejdet på at lave flere organiserede decentrale kompoststationer. Dertil hører det også at gartnergruppen jævnligt beskærer samt laver udtynding af ris og rodkud i området på volden og vi ønsker også at bevare grenkomposten i området. Der er allerede organiseret en kompost station og der er ønske om flere. Grenafklip og beskæring bliver også brugt på voldsiden som afgrænsning, da der er mange "løb" ned langs volden, altså menneske skabte stier, der slider meget hårdt på voldprofilen. På indersiden af bastionen, bagved Krudthuset ved den Grønne Hal, findes der et pragt eksemplar af en bøg der er fredet. Voldskråningen lider også flere steder af at vedbend er ved at skabe et monokulturs bunddække. Der er samarbejde med beboerne igennem aktionsdage om at bekæmpe den invasive udvikling.

Ulriks Bastion er nok den mest besøgte bastions-område på Christiania, og som konsekvens af dette, også den mest nedslidte. Der blev i 2019 lavet et projektering af genopretning af Ulriks Bastion, hvilket blandt andet også inkluderede plantningen af 55 meter lang tjørnehæk som nævnt ovenfor, og genopretningen og fredningen af "Fredens Vold", som kommer i kapitlet Fredens Ark nedenfor. Udover at Ulriks Bastion er besøgt af mange gæster, fungerer området også som madkasse for det rige insekt- og fugleliv. Kombinationen af lysåben natur, højstammet skov, samt frugtbærende træer, og haver i form af bynatur er aldeles gavnlig for dette. Naturen på Ulriks Bastion spiller naturligt sammen med det rige fugleliv på Kanin Øen.

Fremtidsskoven

Er et grønt område mellem Den Grønne Hal og Månefiskeren der har karakter af en mindre park og ligger midt i Christiania Downtown. Parken er velfungerende, og har stor rekreativ værdi, og indeholder flere kunstinstallationer. Fremtidsskoven indeholder flere smukke og

frugtbærende træer lige fra æble, pære, mirabel, hyld, morbær og figen, kombineret med nålebærende træer og flere akacier træer, og fungerer dermed som spisekammer både for insekter og fugle. Der foretages løbende beskæring af buske og træer, samt enkelte fældninger, da træerne har yderst udfordrende vilkår, da stort set alle træerne har fået ændret jordniveau, hvilket gør at de har svært ved at trække vejret. Undergrunden er flere steder domineret af fundament fra, at der tidligere lå en stor fabriksbygning, og dermed også en hindring for at skabe et stærkt rod fæste. Ydermere er det værd at understrege, at der også findes en kompoststation til at håndtere en stor del af grøn materiale fra Fremtidsskoven. Sidst men ikke mindst samarbejder gartnergruppen med området om at holde stien gennem Fremtidsskoven farbar.

Den nordlige del af Fabriksområdet, volden mellem Sølyst og Rosinen

Området er dækket af lysåben skovbevoksning, med flere store flotte ask, ahorn og hestekastanje rækketræer. Volden her adskiller sig en del fra de resterende voldområder på Christiania, da dele af volden er private haver, og derfor får et meget lysåbent udtryk. I modsatte ende af skalaen findes også det vilde hjørne mellem Sølyst og Rosinen, der tæt bevokset og står urørt hen. Nedenfor dette område findes der en mindre skjult plads på voldkronen over stupaen. Der er adgang til voldkronen via en trappe i hulvejen samt en rampe ved stupaen. I Rosinens have ved stupaen findes der et meget ikonisk ungt valnøddetræ.

Der er tæt samarbejde mellem gartnergruppen og de to børne rekreative områder Sølyst og Rosinen, og der foretages jævnligt udtyndinger i bevoksningen og beskæringer. I området findes der også to meget ikoniske egetræer, både ved Klondike ved Sølyst samt ved Morgenstedet, som gartnergruppen plejer og følger nøje. Det samme gør sig gældende for lindetræerne ved Indkøberen. Smøgen fra Langgaden til Sølyst plejer og passer gartnergruppen efter fritskæring så den kan benyttes som brandvej, og ligeledes bliver volden mod cykelstien mellem Fabriksområdet og Mælkebøtten fritskåret.

I Fabriksområdet findes også Badehuset med dertilhørende sauna, som gartnergruppen leverer gavntræbrændsel til fra fældninger på Christiania. Igen efter princippet om at anvende materialer i lokalsamfundet. Se kort over Fabriksområdet, bilag 6 side 53.

Løvehuset

Det grønne område i Løvehuset karakteriseres ved den store have foran huset, samt det lidt mere "vilde" vold område rundt om bådpladsen, som deles med Multihuset fra Fabriksområdet. På baggrund af dette er området plejet efter variationsprincippet, hvilket handler om at etablere og anerkende den variation der er i området og ved udformningen af det enkelte areal med både et stærkt kultiveret og et 'vildt hjørne', og dermed variere pleje indsatsen. Pt. har Christiania ikke afsat ressourcer til at have Løve-haven som en gartner forvaltet opgave, derfor er det nødvendigt, at området ser det som en beboer opgave. Dog vil gartnergruppen stå for pleje og vedligehold af de store Christiania fredede linde rækketræer, også i forhold til at skabe mere lys indfald i haven. Derudover bistår vi med faglig rådgivning og assistance i samarbejde med beboerne i resten af haven. Det er vigtigt at understrege i forbindelse med træpleje, at der ikke må sættes snore og reb op i træerne, da det langsomt kvæler barken. I stedet for kan der bruges elastisk materiale som gummi

(eller kambium saver) der kan udvides og følge træets vækst, snor og reb kan derefter vedhæftes i dette.

Den store lind på pladsen mellem Løvehuset og Multihuset kræver løbende pleje, da den skal gen-stynes med et vist interval i mellem, når vanrisene bliver for store.

I det grønne område mellem Løvehuset og Multihuset findes der en retvinklet vold der omgrænser bådpladsen ud mod Refshalevej. Dette område er karakteriseret ved at indholde en form for "vild" vold, samt to utrolig smukke solitær træer i form af en stor ask og en stor valnød i hver sin respektive ende af volden. Begge disse træer er der behov for stor respekt omkring, da de har nærmest en ikonisk status for downtown Christiania, ligesom de store lindetræer i Løvehaven. Det er derfor vigtigt at der ikke står materialer op af disse træer, samt at jordniveauet forbliver det samme, så træerne ikke bliver stresset og provokeret i rod-kransen. Træbestanden rundt på volden er generelt i en rimelig dårlig tilstand både hvad gælder ask og elm, samt flere af ahorn træerne. Der er flere nye træer på vej, bl.a. valnød og kirsebær, så der sker en foryngelse rundt på volden i træ-mæssigt forstand. Se kort over Løvehuset, bilag 6 side 53.

Mælkevejen

Mælkevejen er i Christiania øjemål tæt bebygget, og bærer præg af bynatur. De grønne områder består af bede og solitærtræer samt en række mere eller mindre private haver, som beboerne selv passer. Solitærtræerne er gamle hestekastanjer, som danner to smukke rækker langs hele Mælkevejen. En af de store hestekastanjer nærmest Karlsvognen er blevet "ringet" og lavet til en natursøjle, da den var aldeles farlig og døende. Vi følger alle hestekastanjerne tæt da de er i deres livscyklus' efterår, de bliver beskåret efter behov, og de døde grene bliver fjernet. Der er plantet lindetræer i hele Mælkevejen som fremtidige erstatninger, og de bliver ligeledes formet og plejet, så de kan få et udtryk af solitær træ. Lind er en hjemmehørende art, den er meget tolerant over for beskæring og kaster mindre skygge end hestekastanje, og er nøje udvalgt for at passe til beboernes ønsker og behov. I forbindelse med haven ved Novahuset findes japansk pileurt, der skal bekæmpes i samarbejde med beboerne.

Der findes en utrolig smuk ege-lund øst for Blå Hus, hvor beboerne ønsker den ene Eg fældet for at give bedre lys og luft, Egene bliver generelt fulgt og plejet og beskåret efter behov. Det samme gør sig gældende for troldpilen overfor Solvognen der bliver tyndet efter behov. Ahornen (Oles Ahorn) for enden af Venus Huset mod øst er forbundet med flere risici og er placeret ved meget kritisk infrastruktur og derfor laves der en krone-sikring. Den er utrolig smuk og står som en skulptur i landskabet og derfor er en kronesikring en passende investering.

Halvdelen af Ridebanen foran Den Grå Hal hører også under området. Den anden halvdel er under Psyak. Der er allerede plantet en avnbøg som erstatnings-træ for den store hestekastanje på Ridebanen, og endnu en avnbøg vil blive plantet. Se kort over Mælkevejen, bilag 7, side 54.

Psyak

Psyak området rummer en mangfoldig bynatur med Røde Sols Plads og Palmehaven i nord der bærer præg af skov karakteristika til de private haver langs Psyak stien mod den nye Hovedindgang i Syd. Der er flere af asketræerne i Palmehaven som lider af aske-toptørre, så området vil på sigt ændre karakter. Der er flere akacie træer på vej så området vil ændre udtryk. Der findes japansk pileurt i Palmehaven der er behov for at blive bekæmpet, det samme gør sig gældende ved Rosenhuset i Syd.

I Psyak findes flere private haver med forskelligartet udtryk, bebyggelser der skjuler sig under trækronerne, og flere markante træer blandt andet en utrolig smuk lind midt på Psyak stien, samt et meget markant abetræ i den nordlige ende af Psyak. Haver der er værd at fremhæve er både Alrunes have, Rosenhuset have og Psyak Buildings have. Udover smuk have kultur findes her både flotte ege-træer, ahorn, prydsblommer, hængepil, mirabel, akacie træer og opstammede nåletræer. Haverne bliver passet af beboerne, men træ-plejen tager gartnergruppen sig af.

Ved isboden over Maskinhallen er der plantet solitær træer i form af eg og hassel.

I den sydlige ende Psyak findes også Christianias Genbrugsstation som gartnergruppen har et tæt samarbejde med, både angående forurenede jord, grønt renovation, kompost muld osv. Se kort over Psyak, bilag 7, side 54.

Sydområdet

Den grønne hjørne indgang (Den gamle Hovedindgang) er det der byder gæster og besøgende velkommen, og beboere velkommen hjem. Her findes blandt andet en ikonisk lind, som bliver plejet nænsomt. Hjørneindgangen har behov for en renovering som kan modstå det store trafikale pres for mange fodgængere og cyklister der skal ud og ind. Dette skal laves i respekt og med hensyntagen til den nuværende beplantning. Her dannes straks en oplevelse af, at man træder ind i en transformation fra det hektiske Christianshavn til Fristadens grønne oase. Udover hjørne indgangen er det prærien og amfien, der byder en velkommen. Navnet prærien fortæller om, hvordan det så ud i en fordums tid, hvor det hele var meget goldt og plant; en prærie. I dag træder man ind i en grøn oase, en transformation der bl.a. blev anerkendt i form af at Christiania modtog Hovedstadens Forskønnelsespris anno 2014, stenen blev placeret på prærien, hvilket om nogen sted er et bevis på den forskønnelse, der har fundet sted.

Til at sætte gang i transformationen blev der bl.a. plantet poppeltræer, som er et virkeligt godt amme og vækst træ, der også er god til at hjælpe de andre træer på vej. De er nu alle blevet virkelig store. De første er væltet i forbindelse med stormfald ved Allan & Bodil stormene i efteråret 2013. De næste er blevet fældet i forbindelse med vurderinger om risiko for væltning. Deres højde og alder gør, at deres rod fæste udgør en risiko, altså rodnettet pga. jordens ringe beskaffenhed simpelthen slipper, da popler har en svag anker rod men et bredt overflade rodnæt. Jordens dårlige beskaffenhed skyldes, at undergrunden er en gammel losseplads. Det anslås at poplerne har en levetid på 10-20 år endnu. Der er dog

allerede plantet flere erstatninger, der er godt på vej; smukke egetræer, blodbøg, lind, abetræ og fyrretræer. Flere af de nyplantede træer er blevet navngivet, hvilket skaber mere bevidsthed omkring træerne og en større respekt for dem. Dette er en god kombination af natur og åndelig bevidsthed med anerkendelse af historiske skikkelser. Derudover er der flere mirabeller og gråpære i området, der også sikrer mad til fugle og dyr. Området er også med til at sikre mad til insekter, det kan bl.a. nævnes der er anlagt en lokal kompost til blad og græsslåning, hvor der er blevet hensat en næsehorns-bille koloni.

Området er dog ikke færdiggjort, hvilket karakteriseres ved den ikke etablerede "legeplads" mellem Loppen og Infohuset, hvilket vi opfordrer områderne til at finde en løsning på. Vores erfaringer at udefinerede områder som dette ofte ender som en "skraldeplads", hvor skrald og byggeaffald ofte avler mere af slagsen, og ved sidste oprydning fra gartnergruppen side opdagede vi desværre at det var blevet et rotte habitat.

Amfien er på bagsiden desværre blevet invaderet af japansk pileurt, og vi anbefaler der bliver lavet en aktionsdag, hvor det hele kan blive fjernet, da vi har at gøre med en meget invasiv art. Efterfølgende kunne der bl.a. plantes nye række-træer på toppen af amfien, for at give denne et flot helhedsudtryk med de to store hestekastanjer, der står i hver sin ende af Barakken. Vi foreslår at det kunne være eg, røn og avnbøg. Afsluttende er det vigtigt at understrege, at dette område kræver en rimelig høj pasningsgrad fra gartnergruppens side. Se kort over Sydområdet, bilag 8, side 55.

Fredens Ark

Fredens Arks område består både af bynatur og urørt skov af det fredede stykke voldkrone syd for Ulriks Bastion, selv udnævnt som "Fredens Vold".

Området omkring Fredens Ark er både på for- og bagside er om noget blevet påvirket af de seneste års tag-renovering, og vil uden tvivl blive påvirket i de næste år også. Der er derfor behov for genopretning, når tagprojektet er afsluttet. Gartnergruppen vil gerne assistere med dette, både med hvad der sker af skader i haven på vestsiden, samt det behov der skulle være for genplantering af hæk og træer vil der blive assisteret med.

På østsiden mod Fredens Eng, har stykket mellem Fredens Eng og Fredens Ark lidt stor skade, både som følge af stillads, kran og materiale og affaldstransport. Når tagprojektet er færdigt, kan der efterfølgende genoprettes. Området opfordres til at planlægge, hvad der skal ske med området.

Gartnergruppen har i løbet af 2021 tyndet ud i området omkring Bunkeren, ryddet op og lagt flis i skovbunden i området. Dog kan området ikke færdiggøres før tag projektet er afsluttet, da der blandt andet huser en opbevaringscontainer.

Fredens Eng er ligeledes blevet påvirket af byggeprojektet, hvor den sydlige del af Engen er blevet brugt til genhusning og materiale opbevaring, Der bliver ligeledes behov for genopretning. I den nordlige del af engen er der plantet sølvpil række-træer, som gartnergruppen løbende vedligeholder. På Fredens Eng vil der ligeledes blive genoprettet en kompost til blade og græsslåning, som beboerne står for. Den østlige del af Engen mod

volden bliver af gartnergruppen brugt til gren opbevaring der enten bruges til kvashegn eller bliver fliset.

Fredens Vold

I forbindelse med ønsket om at lave et fredet område (et dyre habitat) har Christiania nu fået tilladelse til at etablere vores første lovlige kvashegn på en af vores allermest belastede strækninger på voldanlægget. En fredning af det vi har navngivet som Fredens Vold, et nyt stykke urørt skov, der skal supplere Kaninøen.

Et kvashegn er et skatkammer og et fadebur. Tætte kvasbunker giver mangfoldigt insektliv som tiltrækker fugle, og beskyttelse til dyr der går i dvale, såsom padder, pindsvin osv. Kvashegn kan bruges til at afskærme eller afspærre områder som har brug for ro, på en organisk og naturlig måde og kan bygges af de forhåndenværende materialer. Jo større og bredere kvashegnet er, desto større artsrigdom, men selv små kvas- og kompostbunker i haver eller skov er en gave til naturen. I gartnergruppen vælger vi at bruge robinia-pæle, som har den egenskab at de ikke rådner så nemt ved jordkontakt. Mange begår den fejl at benytte trykimprægneret træ pga. holdbarhed. Det er både en stor miljøbelastning i produktion og i bortskaffelse, og unødvendigt når der findes naturmaterialer. Rent praktisk handler det om at sætte to parallelle pæle-sæt med passende bredde, og fylde mellemrummet op med kvas og grene.

Udover natur fordelene ved et kvashegn er det sundt fornuft at betragte afskårne grene som en ressource; ingen materialer i naturen er affald. Alt efter planlægningen er tilførsel af andre materialer unødvendig og transporten er minimeret. Asken sydøst vendt hjørne nærmest plankeværk fældes og laves til henlæg med henblik på øget biodiversitet.

I forbindelse med anlæggelsen af kvashegnet genoprettede vi voldprofilen med 30 tons jord i den sydlige ende af Fredens Vold mod Stadsgraven. Vi nedlagde også to trapper. Volden tæt ved plankeværket mod Christianshavns Vold havde oplevet kraftig erosion fra "løb" ned af volden, de menneskeskabte stier, da voldstien endte blindt ved plankeværket. Med afskærmningen af kvashegn og dermed skabelsen af Fredens vold tager gartnergruppen ansvar i forhold til at forbedre naturkvaliteten op mod Christianshavns Vold. Ved at danne rammerne for et stykke urørt skov og natur, hvilket ikke findes på Christianshavns Vold som lider under høj pasningsgrad og fattig naturudtryk, skabes en gevinst for insekt-, fugle- og andre dyrelev. Se kort over Fredens Ark, bilag 8, side 55.

Kaninøen - Fuglenes paradys

Kaninøen ligger isoleret i stadsgraven uden bebyggelse. Øen er et stort fugle habitat og yngleplads for et stort antal fugle, bl.a. skarv og fiskehejre. Øen er bevokset med skov, der har været urørt i mange år, og bliver plejet efter det urørte princip. Skoven er frodig med meget vedbend på stammer og jord. Der er meget sjældent mennesker på Kaninøen. Øen skal fortsat være urørt natur uden bebyggelse. Så vidt muligt skal øen ikke besøges af mennesker. Dette er fuldstændigt unikt stykke natur i det centrale København, hvor fuglene kan være i fred. Det er derfor også med stor glæde at vi fik lavet "Fredens Vold" om til urørt

skov, som kan supplere som en yderligere madkasse til fuglebestanden. Se kort over Kaninøen, bilag 8, side 55.

Refleksioner

Som det afsluttende kapitel vil vi komme med en opsamling af refleksioner over, hvordan de sidste 10 år på Christiania er forløbet. Den Grønne Plan beskriver naturen på alle Christianias områder og er tænkt som et værktøj til at beskytte og udvikle naturen, til gavn for både mennesker, dyr og planter.

Siden aftalen med Staten og stiftelsen af Fonden har gartnergruppen desuden udført opgaver som følge af aftalen med Staten. I implementeringen af aftalen med Staten har det været værdifuldt at have et aktivt fondsbestyrelsesmedlem med interesse og fagligt indsigt. Vi har løbende kunne samarbejde med Peder Agger i forhold til diverse problemstillinger vedrørende påbud, tilladelser, fortolkninger af lovtekst osv. Vi anser det for afgørende, at der altid er et "grønt" bestyrelsesmedlem i Fonden, som har forståelse for Christianias principper og grønne værdier.

Den Grønne Plan tager ikke stilling til den fremtidige overdragelse af krudthusene Carls Bastion og Frederiks Bastion respektivt i Den Blå Karamel og Bjørnekloen, da det endnu er uklart hvornår og hvordan en sådan overdragelse finder sted.

Både biodiversitet og klima er kommet højt på både den nationale såvel som på den kommunale dagsorden, og det i en grad, så det må få indflydelse på synet af naturforvaltningen på Christiania. Derfor er denne plan også blevet behandlet ud fra den betragtning, at biodiversitet er et nøgleord i forbindelse med naturplejen på Christiania.

Dette refleksive afsnit er opbygget over samme struktur som planen og følger de respektive afsnits forløb. Derfor følger refleksionerne ikke nogen prioriterede rækkefølge, og anskues alle som ligeværdige.

En af de helt centrale udviklinger i de seneste 10 års pleje er tilføjelsen af princippet om god natur; Natur-Retur princippet: Gartnergruppen benytter naturmaterialer fra den umiddelbare nærhed. Hvad naturen giver os, bliver returneret til de omkringliggende arealer i en ny form. Det handler om at bevare fødekæden lokalt, bevare komposten lokalt, græs til kompostering lokalt, bevare grene lokalt til kvashegn, flis, habitat eller lignende. Gartnergruppen benytte materialer fra fældning så lokalt så muligt til trapper, vanger eller bænke.

Internt evaluerer gartnergruppen sit arbejde løbende og er i stand til at ændre given praksis hurtigt, hvis det viser sig nødvendigt. Vi har i omlægningen af driften skabt flere decentrale materiale-lagre og decentrale kompost-stationer for at nedbringe transporttid og dermed også miljø-belastning. Ydermere har det den effekt, at vi styrker princippet natur-retur ved at bevare komposten og materialerne i nærområdet. Dette agter vi at forfine og forbedre endnu mere i den kommende periode.

I løbet af de første 10 år med plejeplan har vi ændret vores måde at slå græs- og urtevegetationen på. Vi slår mindre intensivt og mere målrettet, eksempelvis har vi år med slåning af vild pastinak eller kørvel for at begrænse frøsætning og favorisere andre mindre konkurrencedygtige beplantninger. I forbindelse med "selektiv" slåning, laver vi også "ukrudts øer" med blandt andet brændenælde, døvnælde, tidsel, strandasters osv. for at tilgodese insektlivet blandt andet sommerfuglene.

Ligesom der er plads til "ukrudt" er der også plads til det frivillige arbejde og den oprigtige interesse i natur omgivelserne. Som christianit skaber de finurlige naturomgivelser et tilhørsforhold, nærhed og respekt for naturen, som den private ejendomsret aldrig ville kunne opnå. Vi gør det i fællesskab i en dynamisk, bæredygtig, ubureaukratisk, demokratisk, pædagogisk og økonomisk ånd, der danner grundlaget for et af Christianias nøglebegreber: selvforvaltning. Ligesom inddragelsen og tilhørsforholdet er forbedret i den overståede periode vil vi fortsætte denne udvikling i den kommende.

En vigtig deltager i den konstante forbedring og forståelse er "Foreningen til Bevarelse og Udvikling af Christianias Frie Natur. Samarbejdet mellem Christianias Gartnergruppe og Christianias Frie Natur har været meget frugtbart og fortsætter ufortrødent ind i næste periode.

I plejeplanen arbejdes der med fire forskellige naturtyper for Christianias områder. De fire typer er skov, urørt skov, lysåben natur og bynatur. I plejen af skovområderne følges 6 hensyn: biodiversitet, variation, placering, æstetik, sundhed og udbytte, med undtagelse af urørt skov, hvor den eneste indgriben, vi udøver, er over for invasive arter. Især kapitlet omkring sundhed i træbestanden er blevet udvidet kraftigt i denne plan, da asketoptørre uden tvivl kommer til at påvirke Christianias natur endnu mere i den kommende periode, og skovområderne vil ændre karakter og udtryk.

Lysåben natur er spisekammer for mange insekter og fugle. Christianias bynatur er rig på arter, da den er omgivet af og integreret i større naturområder, og derfor ikke lider under den samme form for mangel på grønne korridorer, som mange af Københavns parker gør. Christianias natur er præget af nærheden til vand. I Stadsgraven og Ydre Stadsgrav findes et rigt fugleliv på trods af, at vandkvaliteten er af svingende kvalitet. Stadsgraven har en veludviklet rørskov af stor betydning for fuglelivet.

Denne plejeplan har ligeledes gjort opmærksom på betydningen af at udvalgte kerneområder så vidt muligt holdes fri for indgreb og anden forstyrrelse og derved fungere som små naturreservater. Det kan gøre sig gældende både for de urørte skovområder og rørsump- og vandområderne i Stadsgraven, Ydre Stadsgrav, samt magasindammene. Relateret til plejen af de forskellige naturtyper har vi i gartnergruppen også en ambition om, at der i løbet af den næste pleje-periode, bliver vedtaget en officiel træpolitik for Christiania. Samtidig med dette arbejder vi med på sigt at få lavet en mere komplet træ-registrant.

Ligeledes relateret til naturplejen arbejder vi med håndtering af invasive arter. Omkostningerne ved at lade invasive plantearter brede sig, indebærer et mere eller mindre uigenkaldeligt tab af naturligt hjemmehørende arter, naturtyper og økosystemer på stedet.

Christiania oplever en stadig øget belastning af brugere, og den netop overståede plejeplans periode er ingen undtagelse. Det er positivt, at både københavnere og turister nyder og bruger Christiania i højere og højere grad. Generelt er der større interesse for naturen på Christiania, både fugleliv og flora. Den øgede mængde gæster og besøgende har også den konsekvens, at christianitterne har et øget behov for mere "afskærmining" for at have følelse af privatsfære.

Under corona-nedlukningen, oplevede vi hvordan Christianias natur havde meget bedre vilkår, til at udvikle sig i ro og mag, belastningen på naturen var meget mindre, naturplejen var meget mere effektiv, da en gartner opgave som regel starter med at man rydder op for affald, hvilket stort set ikke var nødvendigt i denne periode.

Der er endvidere sket en markant øgning i urbaniseringen, af de områder der omgiver Christiania. På grund af publikumspres, uro og lysforurening er disse ændringer i Christianias omgivelser med til at mindske mulighederne for en god naturoplevelse. I den nu overståede pleje-periode havde gartnergruppen etableret en økologisk beskyttelse af en nyplantning nord for Dyssebroen østlige fæste ved Fort Knox. Den bestod i et kvashegn flettet af kviste og grene hentet fra omgivelserne. Dette forlangte Kulturarvsstyrelsen nedtaget, under henvisning til at det mindskede fortidsmindets synlighed. Vi protesterede fra Christianias side, men endte med at nedtage hegnet. Siden har styrelsen dog accepteret etablering af et stort kvashegn på tværs af volden ved Nemoland til at skabe "Fredens Vold" som urørt skovområde. Vi forventer at denne praksis med godkendelse af kvashegn fortsætter.

Den økologiske naturpleje og helhedstænkningen ift. Christianias grønne områder, indtænker i alle anlæg af stier og rekreative faciliteter, den mest hensigtsmæssige måde at styre brugernes færdsel på. Dette gøres med henblik på at sikre så store rekreative naturoplevelser som muligt, samtidigt med at der findes naturområder i Fristaden, der er forholdsvis uforstyrrede. De tørre år i 2018 og 2019 skabte ekstra hårdt slid på rabatter, stier og voldanlæg, samt store tørke skader på naturen og beplantningen. Flere steder har det været nødvendigt at reetablere kanter langs sti anlæg for at få grøn befæstning. Det hårde slid blev under corona nedlukningen mindre. Det gav naturen en tiltrængt pause og tydeliggjorde, hvor hård en belastning den øgede besøgs mængden er, især i sammenspil med klimaudfordringer. I tørre perioder er det stort set umuligt at forhindre løb ned af volden med voldsom erosion til følge, med mindre man aktivt går ind og begrænser folks færdsel ved anlæg f.eks. med kvashegn og "pindsvine-bunker" til at blokere og kontrollere trafikken.

I forbindelse med byggeri på Christiania arbejder Christianias Byggekontor tæt sammen med Christianias Gartnergruppe for at opnå den højeste naturbeskyttelse. Samarbejdet på tværs af faggrupper i Selvforvaltningen, gør at hver gang der er anlægsarbejde, bliver der taget store hensyn til naturen, da vi er med til at analysere hvilke lokale forhold der gør sig gældende og hvad der er vigtigt at beskytte.

I vugge-til-vugge konceptet indgår, at et byggeri ideelt skal være et positivt bidrag til biodiversiteten på stedet. Lykkedes det, i det åbne kreative og rekreative område i økologisk balance, som er målet for Christiania, kan der til fredskov, skov, krat, græs, ferskt og brakt vand lægges endnu to habitat/naturtyper: Nybyggeri og (hvis det bliver aktuelt) naturvenligt udformede stormflodsbyggeri.

Nybyggeri må meget gerne være eksperimenterende, hvilket kan fremmes, hvis aftalen mellem Fristaden og Staten er indstillet på det, f.eks. ved at være fleksibel mht. at give dispensationer fra normer der ellers er gældende i det øvrige Danmark. Men det kræver politisk vilje og anerkendelse af at bæredygtig udvikling er en tidskrævende proces. Derfor kan eksempelvis stramme deadlines være en hindring for en optimal udvikling, hvor naturen og det bæredygtige princip er tænkt ind.

Ønsket om flere frugtbærende træer og buske er et generelt ønske på hele Christiania. De sidste 10 år viser at det kræver en højere pasningsgrad. Det er derfor kun muligt at realisere, hvis en mere aktiv beboer deltagelse kan etableres. Fra gartnergruppens side ønsker vi ligeledes at plante flere elle-træer i de vandnære områder på tværs af hele Christiania, som erstatninger for de mange asketræer, der er ramt af asketoptørre.

Hvert område er blevet beskrevet mere dybdegående i denne plejeplan for at kunne dokumentere hvilke karakteristika der ligger til grund for den forskellige pleje indsats i de respektive områder. I de følgende afsnit har vi udtaget highlights fra de 14 forskellige områder, der relaterer sig til plejeplanen.

Planerne om at bygge et fugle udkigstårn på Norddysen, er blevet skrinlagt, da Christiania ikke synes det er en god ide at lave nogen form for offentligt bygning, der invitere til at blive et midlertidigt opholdssted eller hjem. Årsagen er presset som det store antal af psykisk udfordrede personer, der besøger Christiania, der hurtigt ville kunne opfatte dette som et midlertidigt hjem. Af samme årsag etablere Christiania heller ikke shelters til overnatning.

I denne periode er der blevet anlagt den nye Dyssevej. Den har givet øget færdsel i form af flere cyklister og fodgængere, samt varetransport, hvor gartnergruppen sørger for sikker færdsel bla. ved beskæring af vegetation. Den nye cykelsti gennem Christiania over Dyssen kræver en ekstra indsats.

Husene på den lille vold på Dyssen med haver på bagsiden mod den Ydre Stadsgrav skal fastholdes i tanken om betydningen af de urørte områder. Det gælder om at styrke beboernes forståelse for naturhensyn og principper for god natur.

I samarbejde med Blå Karamel har vi under områdevandringen lavet en specifik beskæringsplan for solitær træerne på voldkronen, hvor vi over de næste 10 år vil minimere risiko i forhold til færdsel og huse ved at beskære og benytte kronesikringsteknikker, frem for at fælde. Naturkvaliteten i magasindammen i den Blå Karamel er væsentligt øget med et mere varieret dyreliv til følge. Ambitionen med at bekæmpe snebær og liguster er succesfuld, men ambitionen om at udvikle et vildt og urskovslignende præg i den Blå Karamel har vist sig ikke at kunne realiseres. Vi kan konstatere, at graden af

brænde-sankning er så høj, at der simpelthen ikke ligger nok ved (træ) til henfald og kompostering. Den høje sankningsgrad gør sig iøvrigt gældende for alle skovområder på Christiania.

Det er en prioritering at skabe lysning rundt om frugttræer, som findes i Bjørnekloen som fuglekirsebær, hyld, mirabel, æble og gråpære. Der tyndes simpelthen ud i elm og ask rundt omkring frugttræerne. Derudover er det en ambition at få skabt lysåbne voldsider på den østvendte del ved mellem Vadestedet og Langbortistan, der kan skabe plads til både frugt og flerårige urter. Den øgede mængde af frugt er bl.a. for at komme insektlivet og dermed også fuglelivet til gavn. Der er også hensynet til bistader i området.

Gennem reetablering af række træer på voldkronen i Nordområdet (2014-16), samt renoveringen af voldprofilen, har vi som gartnergruppe sikret Nordområdet som den lysåbne bastion med lysåben natur. Derudover er der foretaget skybrudssikring af vold og stisystem. Den lysåbne strækning fra Chateau i Nordområdet i retningen mod Blå Karamel er styrket og fastholdt, hvor den er blevet tyndet fire gange over denne 10 årige periode, til gavn for blandt andet jordhvepse og bier som etablerer habitater i de gamle elme stød. Forsøget i Nordområdet med at udlægge hø fra biologisk mere værdifulde overdrev fra Amager Fælled, viste sig ikke at have nogen nævneværdig effekt, hvorimod høslet/fjernelse af næring sent efterår/tidlig vinter viser sig at have en mere gavnlig effekt i forhold til tidlig blomstring og artsmangfoldighed.

For enden af Fort Knox området i Mælkebøtten planlægges der at fælde en del af de unge aske træer, der har toptørre, direkte ud i søen. Her er det tanken, at de under deres videre nedbrydning i årene fremover også vil kunne bruges af vandfuglene til at bygge rede og som udkigspost under fødesøgning. Med fordel kunne der anlægges en grenkompost foran til at beskytte fuglehabitatet, som er blevet lavet i den overståede periode på pynten af Ulriks Bastion i Fabriksområdet. Her er ingen rørskov blandt andet pga. den høje sø-brink. Der vil ligeledes blive etableret en gren kompost i hjørnet mellem Nordområdet og Mælkebøtten i samarbejde med begge områder, som ligeledes vil tilgodese fuglelivet i området.

På pynten af Ulriks Bastion i Fabriksområdet er der blevet nyudplantet tjørnehæk (55 meter) af historisk karakter for at skærme beboerne mod den heftige belastning af besøgende. Tjørnehækken har ligeledes været med til at sikre et fugle habitat, der er anlagt mellem de to huse, og står urørt hen og sikrer fuglene et roligt hjørne ved vandkanten. Udover at Ulriks Bastion er velbesøgt af de mange gæster fungerer området som madkasse for det rige insekt- og fugleliv. Kombinationen af lysåben natur, højtstammet skov sammen med frugtbærende træer og haver i form af bynatur er aldeles gavnlig for dette. Naturen på Ulriks Bastion spiller i øvrigt naturligt sammen med det rige fugleliv på Kanin Øen.

Løve-haven er en beboer forvaltet opgave. Dog vil gartnergruppen stå for pleje og vedligehold af de store Christiania fredede linde række træer, også i forhold til at skabe mere lysindfald i haven.

Der er plantet lindetræer i hele Mælkevejen som fremtidige erstatninger, og de bliver ligeledes formet og plejet, så de kan få udtryk af solitær træ. Lind er meget tolerant overfor beskæring og kaster mindre skygge end hestekastanje, og er nøje udvalgt for at passe til

beboernes ønsker og behov. Hestekastanjerne vil blive fulgt nøje i den kommende plejeperiode.

Der er flere af asketræerne i Palmehaven ved Røde Sols Plads i Psyak, som lider af aske-toptørre, så området vil på sigt ændre karakter. Der er flere akacie træer på vej så området vil ændre udtryk.

Det anslås at poplerne på Prærien i Sydområdet har en levetid på 10-20 år endnu. Der er dog allerede plantet flere erstatninger, der er godt på vej. Smukke egetræer, blodbøg, lind, abetræ og fyrtræer. Flere af de nyplantede træer er blevet navngivet, hvilket skaber mere bevidsthed omkring træerne og en større respekt for dem. Dette er en god kombination af natur og åndelig bevidsthed med anerkendelse af historiske skikkelser. På toppen af Amfien kunne der bl.a. plantes nye rækketræer, for at give denne et flot helhedsudtryk med de to store hestekastanjer, der står i hver sin ende af Barakken. Vi foreslår at det kunne være eg, røn og avnbøg. Afsluttende er det vigtigt at understrege, at dette område pga. publikumspresset kræver en rimelig høj pasningsgrad fra gartnergruppens side.

Området omkring Fredens Ark er både på for- og bagside om noget blevet påvirket af de seneste års tag-renovering, og vil uden tvivl blive påvirket i de næste år også. Der er derfor behov for genopretning af naturen, når tagprojektet er afsluttet.

Det ny anlagte kvashegn, der skaber forudsætningen for "Fredens Vold", som er et nyskabt urørt naturområde på Christiania i den sydlige ende af Ulriks Bastion mod Løve Bastionen på Christianshavns Vold. Den danner en sammenhængskraft med Kanin Øens fugleliv. Samtidig tager den ansvar i forhold til at forbedre naturkvaliteten op mod Christianshavns Vold ved at skabe et stykke urørt skov, hvilket ikke findes på Christianshavns Vold som lider under høj pasningsgrad og fattigt naturudtryk.

Kanin Øen er fuglenes paradys. Dette er fuldstændigt unikt stykke natur i det centrale København, hvor fuglene kan være i fred. Det er derfor også med stor glæde, at vi fik lavet "Fredens Vold" om til urørt skov, som kan supplere, som en yderligere madkasse til fuglebestanden.

Afslutningsvis vil vi gerne på Christianias Gartnergruppes vegne gerne takke Christianias 14 områder og grønne områdevandring, Christianias Frie Natur og bestyrelsesmedlem af Fonden Fristaden Christiania Peder Agger, for det gode samarbejde, der har kunne danne grundlaget for udarbejdelsen af Christianias Grønne Plan 2023-32.

Bilag 1: Kort Norddysen

Bilag 2: Kort over Midtdyssen

Bilag 3: Kort Syddyssen

Bilag 4: Kort Den Blå Karamel og Bjørnekloen

Bilag 5: Kort Nordområdet og Mælkebøtten

Bilag 6: Kort Fabrikksområdet og Løvehuset

Bilag 7: Kort Mælkevejen og Psyak

Bilag 8: Kort Sydområdet, Fredens Ark og Kaninøen

Bilag 9, Christianias Frie Natur Kort

Kortet er udarbejdet af Jørgen X-Skur fra Christianias Frie Natur og er et overblik over: skov/urørt skov, bynatur/park, sivskov, vildt-fuglekorridorer, beskyttet vandområder, stærk lysforurenende kilder

Litteraturliste

Christiania Selvforvaltning <https://www.christiania.org/info/christianias-selvforvaltning/>

Frederiksbergs Kommune Træpolitik

https://www.frederiksberg.dk/sites/default/files/meetings-appendices/1092/punkt_212_bilag_1_bilag_1_traepolitik.pdf

Aftale nr. 5 mellem Fonden Fristaden Christiania og Den Danske Stat.

https://bygst.dk/media/9272/49_aftale-nr-5_endelig-og-underskrevet.pdf

Miljøstyrelsen: Hvilke arter er invasive?

<https://mst.dk/natur-vand/natur/invasive-arter/hvilke-arter-er-invasive/>

Skovskolen, Københavns Universitet: Asketoptørre

<https://ign.ku.dk/samarbejde-med-ign/forskningsbaseret-raadgivning/skovsundhed/asketoptorre/>

Skovskolen, Københavns Universitet: Elme-syge

<https://ign.ku.dk/samarbejde-med-ign/forskningsbaseret-raadgivning/skovsundhed/svampe/elmesyge/>

Danmarks Naturfredningsforening

<https://www.dn.dk/nyheder/vedbend-en-gron-gave-til-haven/>

Litteraturliste fra Christianias Plejeplanen 2013-2022:

Christianias udviklingsplan – Christiania- 2006

Invasive plantearter – Det Økologiske Råd – 2007

Naturen i Danmark "Det åbne land" – Peter Vestergaard et. al. – 2007

Græsning og høslæt i naturplejen – Rita Merete Buttenschøn – 2007

Strategi for de danske naturskove – Miljøministeriet – 1994

Danmarks træer og buske – Møller og Staun - 2001

Dynamisk planteanvendelse – Inge Kira Reiter – 2011

Udviklingsplan for Christianiaområdet voldanlæg – SES – 2006

Fæstningsringen: Pleje- og Udviklingsplan for de kommunale parker 2002-2007.
KøbenhavnsKommune. Vej & Park 2002